

**DOM
IN
SVET
NOVA
KNJIGA**

V

1937-8

J. DBV.

PRED PETDESETIMI LETI

Skladnost med naravno in nadnaravno lepoto, resnico in dobroto« (Fr. Koblar, str. 1. tega letnika DS-a) ali delo za to skladnost, to je bil vzor Frančišku Lampetu pri ustanavljanju Doma in Sveta. Mlada slovenska inteligenca je bila tedaj skoro vsa »versko brezbrizna ali pa se je kvečjemu nagibala k neiskrenemu deizmu« (A. Slodnjak, Pregled slov. slovstva, str. 305) in tako je bilo tudi naše leposlovje (Jurčič, Kersnik, Tavčar): bilo je enostransko, ker samo tostransko; zajemalo je samo del stvarnosti, zemeljske stvarnosti, dočim je obseg stvarnosti neizmerno večji: Bog, milost, viri milosti, odrešenje... tudi vse to je stvarnost, resničnost in vse važnejša od prve, zemske. In to obojno stvarnost naj bi v čim lepši besedni obliki kazalo in podajalo pesništvo, leposlovje DS-ovo, to je hotel Fr. Lampe. S tem je stopil nov element v naše leposlovje. Ni pa nastopil z DS-om nikakršen razcep našega slovstva, kakor med drugimi trdi tudi naš najnovejši slovstveni zgodopisec A. Slodnjak (n. m. str. 280), saj to vendar ni razcep, če kdo k eni polovici doda še drugo, da dobimo celoto. Upoštevanje obojne stvarnosti kratko lahko imenujemo tudi katoliško literaturo ali literaturo katoličanov, ki jo neki nemški literarni historik, dr. Theodor Rall, Švicar, takole opredeljuje:

»Katoliška literatura obsega vse, kar je iz katoliške volje, iz katoliške vere in katoliškega čustvovanja zadobilo v umetniškem oziru dragoceno besedno obliko. S tem merimo na osnovno miselnost pisateljevo in njegovega dela; zdržujemo se malenkostnega zasledovanja in vohanja, kolikokrat in v čem je v življenju morda grešil — da je grešil, se samo po sebi razume o vsakem človeku, tudi o takem, ki je prejel največje milosti —; ne drznemo se preiskovati, ali se je v dogmatskih posameznostih zmotil. Odločilno je le hotenje, ki mora s Cerkvijo soglašati in ki se ji, če je nenameroma prišlo z njo v opreko, ponižno ukloni. Odločilna je le usmerjenost k nadnaravi, h križu Kristusovemu uprti pogled, žejen vrelcev milosti, ki jih Cerkev upravlja.« (Deutsches katholisches Schrifttum, gestern u. heute, 1936, Benziger, Einsiedeln, str. 9.)

Čisto naravno, da se je že takoj prvi rod Dominsvetovcev oziral po svetovnem slovstvu in delih, ki sta v njih izpolnjeni obe zahtevi: vsebina katoliškega svetovnega nazora, pa tudi najvišja moč besede. Taka dela preteklosti ali vsaj polpreteklosti smo poznali: Dante, Manzoni, S. Pellico, Šekspir, Calderon, Cervantes, Lope de Vega, Corneille, Racine (Esther, Athalie), Chateaubriand, Wiseman (Fabiola), Newman (Callista), Eichendorf (»Aus dem Leben eines Taugenichts«) Ad. Stifter... Toda mi smo hoteli imeti — kakor mladina sploh — najnovejšo katoliško literaturo, klasično, od vseh, tudi od nasprotnikov priznано. In kaj smo našli takrat, pred petdesetimi leti?

Najbliže so nam bili takrat katoliški Nemci. Iskali smo torej pri njih. Pa kaj so nam mogli dati, pokazati prvovrstnega? Še l. 1899. je vzkliknil dober poznavalec nemškega katoliškega leposlovja: »Wir haben nichts, rein gar nichts.« V osemdesetih letih so bili zmagovito dobojevali kulturni boj za pravice katoliške Cerkve; razvili so bili v tem boju politično govorništvo do klasične višine (Windhorst i. dr.); tudi v zgodovini je bil duhovnik Johannes Janssen ustvaril delo, kakor ga sličnega še danes nimajo protestantje. Glede leposlovja pa so se bili umaknili v svoj katoliški ghetto in se zadovoljevali s povprečnostjo. Konrad v. Bolanden in Philipp Laicus sta jim grmadila tendenčne romane, da sta z njimi pobijala proticerkvene zgodovinske laži. Bilo je to v boju koristno delo, ali umetnost to ni bila. Pisateljica sta bila pozabila, kako je nekaj desetletij prej katoličan Eichendorf prosil in svaril: »Poezija ne sme biti dekla niti dogmatike niti moralke, ampak naj s svojimi sredstvi reši ujeto kraljično-lepoto, kjerkoli jo skrito in ujeto najde... Leposlovje ne sme služiti propagandi katolicizma; nič pa naj ne bo v njem proticerkvenega... katoliško mišljenje naj ga preveva, toda tako, kakor nas preveva vzduh: vsi ga vdihavamo, ne da bi čutili ali opazili.« Ugled nemških katoličanov je zaradi te manjvrednosti v leposlovju in njihove osamljenosti v ghetto silno trpel. Odprl pa je vrata ghetta in nemškim katoliškim pisateljem pot v svetovno slovstvo Karl Muth, najprej s svojima znanima brošurama l. 1898. in 1899., nato pa l. 1903. z ustanovitvijo literarne revije »Hochland«-a, ki še danes krepko izhaja. V začetku Muthovo delo ni bilo lahko; pisatelji, zbrani okrog katoliške revije »Gral«-a, so »Hochland«-u očitali troje: modernizem, pregreške zoper moralnost, pomanjkanje estetičnega okusa. Urednik pa je s svojim neumornim delom vse ugovore sijajno ovrgel. Preko »Hochland«-a so prišli v last vsega nemškega naroda in še dalje, svetovnega slovstva, najprej pisateljica romana »Jesse und Maria« E. v. Handel-Mazzetti, nato pa H. Federer, Peter Dörfler, E. Thrasolt, Gertrud Le Fort, Ruth Schaumann... In ko so videli, da so »tudi pri Hochlandu bogovi«, so se približali tudi dotlej katolištvu odtujeni: R. M. Rilke, Hugo v. Hofmannstahl (»Slethernik«!), Hermann Bahr...

Zelo poučno in tudi za nas važno je, da pripomnimo, kako so bili ne le ozkosrčni pristaši »Gral«-a proti Muthu, ampak še bolj na-

sprotniki krščanskega svetovnega nazora sploh. Tem ni bilo prav, da bi iz katolištva pognala polnovredna poezija. Tako je pisal Maximilian Harden v »Zukunft« (l. 1900): »Moderni katolicizem doslej še ni dokazal, da je životvoren. Bilo bi žalostno znamenje za nemško ljudstvo, ako bi kdaj dokazal; zakaj tisti dan, ko bi to zmožel, bi bil zopet duhovna sila.«

Trej prav isto mišljenje, katero je imel Julijan Odpadnik, ki je bil kristjanom zaprl pot do klasikov.

Kako je bilo s katoliško literaturo pred petdesetimi leti pri Francozih? Tudi tu do l. 1886 nič, prav nič. Paul Claudel, ki je tisti čas sam doživel, je zapisal: »Bila so žalostna leta, ko je bila prirodoznanska literatura v polnem cvetju. Jarem materije — tako se je zdelo — ni imel nikoli bolj zagotovljene vlade nad ljudmi. Vse, kar je kaj pomenilo v umetnosti, znanstvu in literaturi, je bilo brezverno. Vsi (tako zvani) veliki možje minevajočega stoletja so se bili odlikovali s svojo proticerkveno mržnjo. Vse je stalo pod vtisom Renanovim... Pravkar (l. 1885, op. ur.) se je bil Victor Hugo, slavljen kot polbog, od sveta poslovil.«

In prav tedaj, pred petdesetimi leti, se je pričel katoliški preobrat. L. 1886. je objavil Léon Bloy (1846—1917), ki je s svojimi 40 romani, še bolj pa s svojim radikalnokatoliškim življenjem, tako nadaleč vplival kakor malokdo, svoj prvi večji avtobiografski roman »Le Désespéré«. — Na sam božič istega leta (25. decembra 1886) je v stolnici Notre-Dame v Parizu milost betlehemskega Deteta čudežno preobrazila brezvernega osemnajstletnega Paula Claudela v odločnega vernika in v katoliškega klasika. (Gl. prevod avtobiografskega opisa tega dogodka v »Naši Zvezdi« 1. aprila 1938.) — Ko so v Parizu v letih 1886—1889 zidali Eiffelov stolp, je pesnik François Coppeé (roj. 1842) jel misliti na stolpe srednjeveških katedral; to razmišljanje ga je vrnilo živi veri, kar pripoveduje sam v knjigi »La bonne souffrance« (Zasluzno trpljenje), ki je bila doživela v enem letu (1898) 75 izdaj. — Paul Bourget je l. 1889 obelodanil svoj psihološki roman *Le Disciple*, čigar vodilna misel popolnoma soglaša s krščansko etiko; v poznejših romanih je ob socialnih prilikah kazal resničnost zlasti dveh katoliških dogem: o izvirnem grehu in zadostilnem odrešenju. — Ti možje stoje na čelu dolgi, sijajni vrsti modernih francoskih leposlovcev katoliškega svetovnega nazora. Prav pred petdesetimi leti se je torej ta preporod pričel, ta nova pomlad. Seveda smo stari Dominsvetovci mogli poznati le zadnja dva; Léon Bloy je postal svetovnoznan šele po vojni.

Kakor se je v srednjem veku v Italiji narodno slovstvo za dve ali tri sto let pozneje razvilo ko v sosedni Franciji ali Nemčiji, tako v svoje veliko začudenje — o vzrokih ne moremo tu razpravljati — opazamo isto zapoznelost zopet glede moderne katoliške literature: po Manzoni, čigar *Promessi sposi* so prvič zagledali beli dan l. 1827, ni skoraj sto let — prav do po svetovni vojni —

katoliška misel v tej domovini katolicizma dobila v leposlovju (lirika, roman, esej) resničnoumetniškega izraza. Vse do svetovne vojne vlada na tem polju Cerkvi sovražen duh: Carducci, D'Annunzio (paganizem!), Croce, Gentile popolnoma obvladajo javno mnenje v slovstvu. Še l. 1934 zaničljivo vprašuje kritik Scarpinelli: »Ali imamo danes v Italiji katoliško literaturo?« Pred vojno je res ni bilo; s Papinijem, čigar verski preobrat se je izvršil med vojno (tudi pod vplivom spisov Francoza Léona Bloy), in drugih pa je slednjič spet zaživela. (Prim. Marcel Brion v »Katholische Leistung in der Weltliteratur der Gegenwart«!)

Pred petdesetimi leti sta bila na Poljskem najznamenitejša pisatelja Sienkiewicz (Trilogija »Z ognjem in mečem« 1884—1889, »Quo vadis« 1896) in B. Prus (»Omylka« 1888, »Lalka« 1890, »Emancypatka« 1894), odločna katoličana, in tudi najvplivnejša poljska žena in pisateljica tiste dobe Eliza Orzeszkowa je umrla v miru s Cerkvijo. Starejši Dominsvetovci so se gotovo tudi tu učili. (Znano je, da je dr. Krek z dijaki najrajši bral Orzeszkowo.) — Med češkimi pisatelji nam je bil pred 50 leti najbolj znan katolicizmu sovražni Alois Jirásek, poznali pa smo tudi Julija Zeyerja, ki ima mnogo motivov iz katolištva. — Nordijec Johannes Jørgensen je šele z l. 1896 postal katoličan in zaslovel potem s svojimi življenjepisi o sv. Frančišku Asiškem, sv. Katarini Sienski in Don Bosku; Sigrid Undsetova je šele l. 1920 izdala »Kristino«. — Med Angleži je Irec Shehan svoj prvi roman iz duhovniškega življenja »My New Curate« izdal šele l. 1899. Od vseh Angležev pripoznani katoliški pisatelji H. Belloc, konvertita M. Baring in H. K. Chesterton (u. 1936) ter pisateljica Sheila Kaye-Smith, so pa vsi postali znani šele ali malo pred vojno ali po njej. Pač pa se je točno pred petdesetimi leti prvič oglasil največji katoliški lirik angleški, Francis Thompson.

Rodil se je v konvertitski zdravniški družini v Prestonu, Lancashire, l. 1859. Če so dela vseh velikih duhov res samo razodevanje njih trpljenja, si je Th. podlago za veliko delo zaslužil v polni meri. Trpljenje se je pričelo že v domači hiši. Globokoverna roditelja svojega otroka nista razumela. Z enajstim letom je prišel v višjo šolo v Ushaw, kjer je tihi, vase zamišljeni fant od sošolcev prestal dosti norčevanja. V latinščini je bil Franc trden. Hotel je postati duhovnik in tudi volja staršev je bila to. Toda učitelji so ga tožili, češ da je v šoli raztresen, razmišljen in torej ni za duhovski stan. Zdaj je oče odločil, naj sin študira to, kar je on, zdravništvo. Prišel je na univerzo v Manchester l. 1877. Za nežnočutečega mladeniča je bil ta študij prava muka. Po petih letih mu je dal slovo. Poskušal je pod očetovim pritiskom še to in ono. Slednjič, da ne bi bil kot nepridiprav domačim pred očmi, jih zapusti ter odide v London, kjer v tem velemestu za štiri leta zgine, utone. Bila je to še hujša šola trpljenja. Bil je outflow — izgnanec, izobčenec. Pozimi je prenočeval včasih za nekaj penijev v ubožnici pri Blackfriars, še večkrat pa v brlogih

siromakov, poleti pod zračnimi loki mostov čez Temzo. Da si je prislužil za košček kruha, je prodajal vžigalice, držal pred opero kočijažem konje, odpiral gospodi vratca kočij, se dal nastaviti od čevljarškega mojstra, da je nosil popravljene čevlje strankam, a je službo zaradi netočnosti zgubil, zakaj — od časa do časa se je v stradanju vdal — kakor Coleridge — uživanju opija. Tako je njegovo telo hiral, dobil je kal jetike. Februarja l. 1887 pa se je zgodilo: poslal je časopisu »Merry England« svoj prvi spis »Staro in novo poganstvo«. Eno leto ni bilo odgovora. V začetku l. 1888 pa je slučajno (!) zagledal v istem listu vest, da urednik vprašuje, kje se nahaja avtor onega spisa. Urednik je bil W. Meynell, odličen katoličan. Dne 18. aprila tistega leta je siromak prišel v rodbino Meynell, ki mu je postala drugi dom. Storili so ti dobri ljudje vse, da bi mu življenje podaljšali. V letih 1892—1896 je brezskrbno živel v samostanu oo. kapucinov v Pantasaphu. Tu ga je obiskal, malo pred svojo smrtjo, oče, ki je sinu pač priznal svojo usodno zmoto. Dne 13. nov. 1907 je Francis Thompson umrl, star 48 let, nekako kakor naš Prešeren.

Dvajset let je rodbina Meynell skrbela zanj; lahko bi bil vsa ta leta nemoteno živel poeziji. A vir poezije mu je tekkel vsega skupaj — ob raznih časih — le nekako pol dekade. Njegovo najslavnejše delo je lirični spev »The Hound of Heaven« (izg. haund of hev'n), t. j. »Nebeški hrt« ali morda bi smeli tudi prevesti: »Nebeški lovec«. Pesnitev obsega samo 182 daljših ali krajših neenakomerno rimanih verzov (v jambskih stopicah). Nastala je — kolikor sem mogel iz meni dostopnih virov zvedeti — l. 1898. Pesnik, ki ni tudi v največji bedi in videč največjo nravno propalost nikoli nehal Boga ljubiti, pripoveduje, kako je pred božjo ljubeznijo, ki ga je hotela vsega imeti zase in ga kot Lovec (ali Dobri pastir!) z veličastnim mirom zasledovala, leta in leta bežal in iskal utehe v joku in smehu, pri ljudeh, zlasti nedolžnih otrocih, v prirodi, v poeziji, a utehe ni našel, Lovec pa ni nehal pritiskati za njim, dokler preganjanec ni slednjič omagan pokleknil in se božji ljubezni popolnoma vdal. Misel je torej ista, ki jo je že sv. Avguštin izrazil: »Nemirno je naše srce, dokler ne počiva v tebi, o Bog!« ali kakor je neki nemški moderni mistik kratko povedal v treh besedah: »Unruhe zu Gott (Nemir k Bogu).

Naj prevedem nekaj verzov v prozi:

Vv. 1—15:

Pred Njim sem bežal skozi noči in dni;
 pred Njim sem bežal preko lokov let;
 pred Njim sem bežal v misli svojih labirint;
 in v mèglo solz sem skrival se pred Njim
 in v zvonek smeh.
 Gor k svetlim upom sem se gnal;
 in treščil, strmoglavljen,

v Titanov mrak, strahov režečih,
 da silnim ubežal bi Nogam, ki šle so, šle za mano.
 A z lovom ne prenačljenim,
 in ne s korakom zbeganim,
 z opreznim spehom, veličastno vztrajnostjo
 udarjajo (Nogé) — in udarja Glas
 še vztrajneje od nog —
 »Vse te izdaja, ker ti izdajaš mene.«*

Vv. 19—21:

Čeprav sem vedel, čigava me sledi ljubezen,
 sem vendar bil v skrbeh močno,
 da ne bi, Njega imajoč, smel nič drugega imeti.

Vv. 38, 39, 45:

Vse, kar brzi, rotil sem, naj še bolj brzi;
 na žvižgajočih vseh vetrov sem grive se obešal.
 Ljubezen je hitrejša bilà, nego strah je znal bežati.

Vv. 54—60:

Vendar v očeh otrók, teh malih, mislil sem,
 je nekaj, nekaj, kar mi uteho dá.
 Vsaj ti so zame, zame so!
 Obrnem k njim iz vsega se srca.
 A brž ko mlade njih oči se orosé,
 da odgovor pričakovani mi dadó,
 že so njih angeli mi jih za lase ugrabili:

V vv. 61—84 vabi vse druge otroke narave (oblake, zvezde, jutro, večer itd.), naj se z njim gosté v palači matere Narave, v palači, ki so nje stene vetrovi, in pravi, da je sam postal eden teh otrok. (Ali je bil Thompson panteist? Sam je prelepo odgovoril: To be the poet of the return to the Nature is somewhat, but I would be the poet of the return to God..., t. j.: Biti poet vrnitve k naravi, je nekaj, ali jaz bi bil rad poet vrnitve k Bogu.)

* V izvorniku se verzi glase:

I fled Him, down the nights and down the days;
 I fled Him, down the arches of the years;
 I fled Him, down the labyrinthine ways
 of my own mind; and in the mist of tears
 I hid from Him, and under running laughter.
 Up vistaed hopes, I sped;
 and shot, precipitated,
 adown Titanic glooms of chasmèd fears,
 from those strong Feet that followed, followed after.
 But with unhurrying chase,
 and unperturbèd pace,
 deliberate speed, majestic instancy,
 they beat — and a Voice beat
 more instant than the Feet —
 »All things betray thee, who betrayest Me.«

Vv. 85—87:

Z večerom mi srce postalo je težkó,
ko migljajoče sveče je prižgal
krog svetega, ki umrl je, dneva.

(Isto sliko ima S. Sardenko v »Mladem jutru«.)

Veličastna je primera v vv. 92—95:

Na zahajajočega sonca rdeče bijoče srce
sem pritiskal svoje, da bi z njim bilo
in bi obojni žar nosilo;
toda s tem se ne daljša, s tem človeška bol.

Vv. 96—99:

Zaman s solzami sem neba jaz močil siva lica,
zakaj oh! saj ne vemo kaj početi
stvari in jaz; jaz govorim jim v zvokih,
njih zvoki so le gibanje, govoré z molčanjem.

V v. 100 vzklikne:

Narava, uboga mačeha, ne moreš mi ugasiti žeje!

Končno mu velí božji Lovec (vv. 169, 170):

Koga, ti bedni, hočeš najti, ki bi ljubil te,
razen le Mene, Mene edinega?

Tele zadnje tri verze — vv. 180—182 — govori Ljubezen:

Oh, preneumni, slepi, slabi ti,
ki iščeš ga, sem Jaz!
Ljubezen proč pehàl si, ko pehàl si Mene!

Theodor Häcker, sam mojster besede, pravi v svoji razpravi »Über Francis Thompson und Sprachkunst« (Hochland, 1924), govoreč o dvojni bistveni lastnosti resnično lepe lirike, muzikalnosti izraza (godba za uho!) ter plastičnosti podob (za fantazijo!), da izza Šekspirja na Angleškem niso več slišali take melodijoznosti v besedi. In Oskar Wilde je izrazil občudovanje Thompsonove besede z vzklikom: »O taki pesmi sem jaz zmerom sanjal. Zakaj jaz ne znam pisati takih verzov?« (Hochland, tam, str. 214.)

Baje v kratkem izda neka založba v Londonu to Thompsonovo pesnitev prevedeno v 50 jezikov, med njimi tudi v slovenskega. Slišimo, da »Mladika« prinese ta popolni prevod. S tem dobimo nov zgled odlične krščanske (Maritain) ali katoliške umetnosti.

DOM IN SVET A. C. SLAVINU

(3. julija 1868 — 3. julija 1938.)

A C. Slavin je bil v letnikih 1890, 1892 in 1893 poleg A. Hribarja, A. Medveda in M. Opeke glavni pesniški sotrudnik Lampetovega Doma in sveta. Prvič srečamo ta psevdonim pod pesmico »Na tuji zemlji« (l. 1890): Na tujem sem, veter se igra z mirto nad menoj, lepa je ta zemlja, ali jaz mislim le na-te, domovina, ki si žal vsemu svetu nepoznana.

Kdo je bil ta A. C. Slavin? Širši krog naročnikov Doma in sveta je iz te pesmice mogel razbrati, da vsekakor živi na tujem, najbrž v Italiji (mirta!), ker mu Goethejeva: »Kennst du das Land... Die Myrte still und hoch der Lorbeer steht« v ušesa zveni...

V ožjem krogu sošolcev in prijateljev pa smo vedeli, da je A. C. Slavin sam napolnil s svojimi pesnitvami, eseji in celo dramami (tragediji Herostrat, Germanik) več ko polovico alojzijeviških »Domačih vaj« kot osmošolec v šolskem letu 1887/88 ter da je jeseni tega leta po odlični maturi odšel za sedem dolgih let v slavni jezuitski kolegij Germanik in na univerzo Gregoriano v Rim. »Na tuji zemlji« je bila po dveh letih prva drobtina prej v dijaških »D. vajah« tako plodovitega pesnika A. C. Slavina. Ne, še nekaj! V istem letniku (1890) so izšle tudi tri deloma obširne »Rimske elegije« s podpisom —č—. Ali v l. 1891. popoln molk. Že so nekateri govorili: »Filozofija mu bo zamorila poezijo«. Spet drugi, seve iz drugih krogov: »Odtujil se bo narodu, kozmopolit bo postal!«

L. 1892 pa nas je A. C. Slavin iznenadil z dva in dvajsetimi soneti in enajstimi drugimi pesmimi! S tem samim dejstvom je odgovoril na prvi predsodek. Na drugi pa z dvaindvajsetim sonetom, čigar naslov je bil »Vražen šepet«: Kakor orel ne postane skržat, če se spusti na plen, in postrv ne sinica, če se iz vodé požene za mušico, tako jaz ne kaj drugega, kakor kar sem. »Iskat draguljev, biserov na tuje — zapustil reke in goré sem svoje; — da narod zatajim, šepet se čuje. — A prej v skržata spremeni se orel — v zelenih vejah prej postrv zapoje — ko čut za narod meni bo dogôrel.«

Iz šestega soneta onega cikla izvemo še tudi za to skrivnost, zakaj, od kod po enoletnem molku naenkrat spet — pesem. Tisto jesen (1891) je bil namreč M. Opeka dospel v Rim in takoj v januarski številki Doma in sveta 1892 začel objavljati svoje mogočne elegije »Na tuji zemlji« (I—IX). To je vžgalo A. C. Slavina za — sonete. Sam šaljivo dolži Opeko (»Prijatelju«, M. O.-i, son. 6): »Kaj pravim ti, prijatelj neprijazni — sem-li zato se pogovarjal s tabo — da spet z netilno poezije vabo — užgal srcé si v uri mi nepazni?«

Kaj je mlademu Slavinu vžigalo srce? Troje: nesrečna usoda ožje domovine, ki jo vedno tare krivica (»Zlata ribka«, son. 21) in ki ji umirajo mladi umetniki (»Umetnikoma Janezu in Juriju Šubicu«,

DS, 1893, son. I—IV), in širše, vseslovanske, ki jo uničuje medsebojna »mržnja ter razpra, zmeta« (DS, 1893, »V kapelici sv. C. in M.«), zato pa on tem bolj ljubi to bedno slovansko ljudstvo, saj je — Slavin — »a ker Slavin sem, zemljo ljubim bedno«. (Son. 1.) Ta motiv je pesnik pač s seboj prinesel iz dijaških let. — Kmalu pa začne razmišljati o zapeljivosti sveta (»Ribička«, DS, 1892), sploh, kaj je »Svét« (ib.), kaj človek (»Mikrokozmos«, son. 10) ... V Rimu ga zgrabi še tretji motiv: nehvaležnost Rima do najboljše matere — Cerkve. (Rimske elegije.)

A. C. Slavin se je z velikim pridom učil pri mojstru — Levstiku: sonet ima skoraj vedno v prvi polovici sliko, zelo srečno posnema — kakor Levstik — narodno pesem (»Ribička«, »Peča«), bogat je njegov jezik redkih besedi, prav kakor Levstikov, n. pr. razpra, zmeta (m. zmeda), ni mi lazno (t. j. nimam časa), otrava, planje srca (od plati, póljem!), dimica, umetnost nebeska (m. nebeška), brezno zije (m. zijà), kdor v srce pôgled dviže (m. dvigne) itd.; od Levstika ima tudi tisto realistično, podrobno opisovanje prirodnih pojavov, n. pr. v I. elegiji (DS, 1890, str. 51) vzbujanje pomladi v rimski Kampanji:

... preraja duhteče se popje, z vej brstečih citron sladke usiplje se vonj, meglè se vlažne podé, jasni se sanjavo obnebje, pesem pastirjev kipi, vračajo (pastirji) v vedre goré se, zvonec se tožno glasi, tiho ubrana sviral.

Od vseh strani so se mu ponujale izvirne pesniške slike, narodno pesem je tako lepo umel, pesniški jezik (figure!) je imel v oblasti, lahko bi bil postal velik pesnik, pa — je šel drugo pot, pot znanstva, modroslovja. V prelepem sonetu na sošolca in pesnika A. Medveda, pravi, omenjajoč klopice na alojzijeviškem vrtu, kjer sta za rana tolikokrat skupaj brala srbske narodne pesmi: »Narázen naji vodita zdaj póti: gordijski vózel jaz rešujem z m o t i — vesela tebi vre iz prsi p e s e m.«

Sem ter tja ga je v tistih prvih letih bivanja v Rimu — pač zaradi bolehnosti — obšla misel, da domovine ne bo več videl, n. pr. »Na rázpotju« ogovarja Soro, tekočo mimo Poljan: »Vračajo v té dole znane — hladne tvoje so vodé — če pa jaz v lepé poljane — vrnem zopet se, kdo ve?«

Hvala Bogu, vrnil se je, videl je še svoje Poljane, in še več, zdrav dočakal sedemdesetletnico.

V zgodnjem jutru 3. julija bo, dragi naš A. C. Slavin, Tvoja tiha soba v Alojzijevišču, polna gratulantinj: najprej bodo neslišno, nevidno priplule Resnica, Dobrota, Lepota, se Ti tiho zahvalile in spet neslišne, nevidne odplule; nato bodo že bolj glasné vstopile Dogmatika z Apologetiko, Filozofija (na glas bo hotela povedati, da v tem času kar siplješ filozofske knjige v zbirki »Naša pot«) z Éstetiko. Sociologija in nazadnje — skoraj boječe — Poezija, da Ti z vso obzirnostjo osveži spomin nase in na Dom in svet in Ti v uho zašepeče: Hvala Ti za vse, Bog Te ohrani še dalje, naš slavni slavljenec A. C. Slavin — Aleš Ušeničnik!

CENE ŽONTA

Bilo je v decembru, dan po svetem Miklavžu, ko je bilo čez noč zapalo za ped snega in je zjutraj pritisnil hud mraz. V Breznico sta prišla orožnika z županom; sklicali so može in nekaj fantov, da pojdejo lovit Ceneta Žonto, ki je bil na glasu kot tat in razbojnik.

Cene je bil doma iz sosednje vasi, iz Pokleka; to se pravi, da je bil krščen v ondotni farni cerkvi. Dóma prav za prav ni imel; bajto so bili izgubili, preden je urasel prvim hlačicam. Še prej, tedaj ko še ni znal gladko moliti očenaša, mu je bila umrla mati. Oče, po poklicu sedlar, je bil velik pijanec in se je izgubil po svetu. Morda je že umrl, morda še zmeraj popiva po krčmah; nihče več ni kaj slišal o njem. Cenetov brat Polde je bil v trgu za krojača; tih in redoljuben človek, ki se je preživljal s poštenim delom in ni hotel ničesar slišati ne o bratu ne o očetu. Drugih otrok pa ni bilo.

Cenek je bil še zelo mlad, še skoraj otrok, ko so ga bili dali v neko oddaljeno samoto za pastirja. Potem je za dolgo izginil; ne sledu ne glasu ni bilo za njim. Bajje je bil za hlapca zdaj tu zdaj tam — najrajši se je držal samot — odslužil je vojake, delal pri cesti, nekaj mesecev celo v rudnikih. Slednjič se je na pomlad tistega leta kar na lepem prikazal v Breznici. Nihče ne bi bil vedel, kdo je, da ni povedal svojega imena. Bilo mu je že šest in dvajset let, pa zdrav in krepak ko dren, prava radost za oko. Široki, rdeči obraz mu je še huje širil drzek smeh; pod šopom las, ki mu je izzivalno padal na čelo, in pod okrajki klobuka so se mu kakor v senci skrivala ostre oči. Pirih, najpremožnejši kmet v vasi, je pravkar potreboval hlapca; zmenila sta se in tako je ostal pri hiši. Ljudem ni bil po godu. Plašil jih je izraz njegovega obraza, ki je bil, kakor da se mu potuhnjena misel skriva za čelom. Ker je bil dober delavec in ni mrsal z jedjo, se Pirih ni menil za njegov vnanji videz. Lahko bi bil ostal pri hiši leto ali dve, še več, ako se ne bi bilo drugače obrnilo.

V poletju, ko je bila trava že pokošena in so že omlatili prve nasade pšenice, sta nekoč Cene in Minca ostala sama na skednju, da izvejeta nekaj žita in ga pripravita za mlin. Tedaj se je Pirih nena doma vrnil s polja domov. Ko je zagledal hčer, ki se je s hlapcem tiščala ob steni in se pridušeno smejala, ga je stisnilo za srcé in mu vso kri pognalo v obraz. Tresoč se po vsem telesu je obstal na pragu in se oziral po kakem orodju, da bi udaril. Vendar se hlapca ni upal lotiti; bil je premočan in mu je preveč drzno sršel v oči. Le zakričal je nanj, naj se takoj, pri tisti priči, pobere od hiše. Bil pa je tako navrhan srda, da ga je divje razganjalo, moral se je znesti nad kom. Zgrabil je hčer za lase in jo je neusmiljeno treskal po licih, da je

bila v trenutku vsa modra in zatekla ter je cvilila ko žival in klicala na pomoč. Cene, ki še ni bil odšel, ampak je mračen in izzivajoč stal ob strani, je iznenada poskočil, se zviška vrgel na gospodarja, ga odtrgal od dekleta in ga pahnil v slamoreznico, ki se je z ropotom prevrnila. Preden se je Pirih zopet na noge pobral, je bila Minca že pobegnila, a tudi za hlapcem ni bilo več sledu.

Pirih ga je hotel še tisti večer naznaniti orožnikom, a so ga kosti preveč bolele, da bi bil mogel na pot. Drugo jutro je lahko povedal še več: ponoči mu je bil nekdo vlomil v skrinjo, ki je stala na podu, in mu pobral ves denar. Bilo je več ko jasno, da je to storil Cene. Orožniki so poizvedovali po njem in ga iskali vsepovsod, blizu in daleč, a zaman. Vendar fant ni bil pobegnil v tuje kraje, še zmeraj je strašil po okolici, a se je znal spretno izogibati pernatih klobukov. Ljudje so ga videvali zdaj tu zdaj tam; nekateri se ga niso upali izdati, ker so se bali maščevanja, drugi pa so prišli vselej prepozno. Dogajale pa so se vedno gostejše tatvine, tu pa tam tudi razbojništva. Pijan kmet se je vračal s sejma, nekdo ga je v mraku sunil v rebra, mu pobral denar in nebrižno odžvižgal v noč. Neko bajtarico, ki je živela na samoti, je o belem dnevu napadel moški, ki je imel rdeč robec povezan čez obraz... Okrog Ceneta Žonte se je spletlo vse polno strahotnih legend, ki jih je iz dneva v dan še napihovala ljudska domišljija.

Z zimo, ki je nastopila vetrovna in brez snega, se je število hudodelstev še pomnožilo. Cene Žonta ni zakrivil vseh, morda le del, saj je bilo tisto leto po vseh bajtah obilo siroččine in se je klatilo po gorah sumljivih ljudi nič koliko. Ljudje tega niso uvidevali, vsa zlodejstva so pripisovali le Cenetu, ki jim je strahotno drastil domišljijo, da so ga bili polni njih razgovori. Kmetov, posebno samotarjev, se je polastil poplah; niso bili več varni svojega imetja. S strahom jim je naraščal srd; ako bi bili fanta našli, bi ga bili s koli pobili.

Piriha je mlelo od jeze in mu kradlo mirno spanje. Srdilo ga je, da ničprida še ni prišel pravici v roke, ampak se nekaznovan potika okrog in se mu posmehuje. Poleg tega mu je neprestano zmanjkovalo blaga, zdaj iz zaklenjenih skrinj, zdaj s kašče. Obšla ga je neka slutnja, postoteril je pazljivost, gledal poslom na prste, bistro opazoval Minco, ki je bila od poletja tiha in ponižna kakor spokorjena grešnica. Slutnja je ostala praznica, našel ni niti najmanjšega dokaza. Slednjič, na zimo, ko je bil že pritisnil mraz, mu je zmanjkalo kučme. Dobro se je spominjal: visela je bila v kamri na žeblju, pokrita s prahom celega leta, a je nenadoma izginila. Ljudje so mu povedali, da so jo videli na Cenetovi glavi. To ga ni več navdajalo toliko z začudenjem kolikor z grozo. Bilo mu je, kakor da nima več opraviti z živim človekom, ampak z nevidnim bitjem, ki ga ne zadrži nobena ključavnica in proti kateremu je zaman vsak boj. To mu je ukralo poslednjo uro spanja, v nočeh je gledal v strop in prisluško-

val. Ob vsakem najmanjšem šumu se je dvignil, zgrabil sekuro in v volnenih nogavicah z morilnim namenom obšel hišo in hlev. Nič — le tenje in šum vetra, pa mraz, ki ga je stresal. Ali ga bo ta hudič res še v grob spravil? Žolč mu je prekipeval; zaklel se je, da Ceneta mora uničiti. Toda zaman je hodil k županu in orožnikom, ki so bili že siti nadlegovanja in lova, jezni zaradi neuspeha. Zavračali so ga, naj počaka snega, ko nepridiprav ne bo mogel zabrisati sledov za seboj, ako jim ga kak slučaj prej ne priigra v roke.

Tak slučaj se je kmalu ponudil... Na dan svetega Miklavža se je Pirih vračal z obiska od svoje sestre, ki je bila omožena na samoti za Gabrovcem. Po kopni, zmrzli stezi je krenil čez svojo planino, četudi je bil velik ovinek. Skrbelo ga je, ali je kopa praproti, ki so jo bili našli v jeseni, še na mestu, in če mu veter morda ni odkril pastirske kočice, kar se je bilo že zgodilo nekoč pred leti.

Kočica, ki je stala na skalnatem položaju, je bila cela. Toda ko jo je v mraku pozorneje pogledal izza golega grmovja ob stezi, je krčevito stisnil palico. Iznad slamnate strehe se je vil medel stebriček dima in se izgubljal pod večerno nebo. Obšlo ga je začudenje, a hkratu jeza. Kaj to pomeni? Kdo more to biti? Kdo se je upal vdreti v njegovo kočico in kuriti na ognjišču? Palico je stisnil še krčeviteje in se tiho splazil do lesene stene. Pogledal je skozi ozko špranjo, skozi katero se je svetlikalo. Tedaj mu je vsa kri pomrznila po telesu. Ob ognju je sedel Cene Žonta, roke je držal na kolenih in zamišljen strmel v plamene; na sklonjeni glavi mu je tičala njegova kučma. Obšlo ga je tako divje veselje, da bi bil najrajši zakričal, a obenem smrtni strah, da ga je kljub mrazu vroče spreletelo po hrbtu. Kaj — ako ga oni zavoha?

Pirih se ni zavedel, kako je tedaj prišel s planine; pot mu je v curkih oblival telo. Ni se oglasil doma, hitel je naravnost k fari in ko nor treščil pred orožnike. »Imamo ga!« je zakričal. Orožnikom ni dišalo, da bi se ponoči dvignili na pot. Vse govorice so kazale, da je Cene oborožen. Bog ve, kako bi se v temi obnesel boj. Naslednjega dne bodo z možmi in fanti obkolili kočico, da jim ne ubeži...

Sneg, ki je čez noč zapadel, jim je bil dobrodošel zaveznik. Čeravno jim Cene pobegne, ga bodo lahko z uspehom zasledovali... Četudi so bili kmetje razkačeni nad razbojnikom, je bil strah pred njim vendar močnejši. Le neradi, nezaupni, z obotavljanjem so se odpravili na pot. Župan je moral vsakega posebej goniti iz hiše.

Nebo se je bilo že pred poldnem docela ujasnilo. Od severa se je dvignil veter, zavijal v drevju, pobiral sneg in ga znašal v zamete. Tedaj sta orožnika z možmi in fanti, ki jih je bila dolga vrsta, krenila iz vasi. Jopiči so jim bili tesno zapeti, kučme potisnjene na ušesa, telesa sključena; nekateri so nosili sekire za pasom, a vsak je stiskal grčavko v rokah. Pirih je stopal spredaj, za njim orožnika, zadnji je hodil župan. Više v hribu plast snega ni bila mnogo debelejša, le veter je bil močnejši; jemal jim je sapo, z oblaki snega, ki jim jih

je v obraze metal, jim je slepil oči in jih mrazil po životu. Zdaj so hodili skoraj po kopnem, potem so do kolen gazili v zametih, ostro jim je škripalo pod čevlji.

Tu pa tam se je kateremu noga spotaknila, slišati je bilo vzklik ali kletvico, sicer vso pot niso spregovorili besede. Šele ko so dosegli gozd, ki se je raztezal po strmem pobočju ob ozki grapi, so v zatišju pred mrzlo sapo nekoliko oživali. Domenili so se, da pojdejo do plota, ki obdaja planino, v kozji vrsti, nato se bodo razdelili na desno in na levo, da previdno obkolijo kočo... V grapi je pod ledeno skorjo tu pa tam kipela voda. V golih vrhovih dreves je šumelo, zavijalo, veje so se teple; zdaj pa zdaj je globoko vzdihnilo, škrtnilo, odlomila se je suhljad in pala v sneg. Možje so se za trenutek zdrznili, se plaho ozrli in nadaljevali hojo...

Trije možje, ki so za plotom krenili na levo, da kočo obidejo od spodaj, so sopihaje, opiraje se na grčavke, gazili sneg. Prvi je bil izza pasa potegnjen sekiro, jo krčevito stiskal v levici in se oziral preko zasneženega obronka, na katerem so se dvigale samotne skupine golih grmičev, ki so se tresli v vetru. Koče še ni bilo videti; bila je skrita nad zemsko vzboklino, le gozdič nad njo se je odražal kot temna lisa na belem ozadju. V tistem bregu je bilo malce zatišja, veter ni tako silovito bril; le vrh planine, ki se je kazal gol kot božja dlan, se je venomer zakrival v bele oblake snega.

Bili so že tik grape, ki je segala od vasi prav do srede planine, ko se je mož s sekiro nenadoma ustavil in pozorno zastrmel v sneg.

»Poglejte!« je presenečen vzkliknil. »Tu se poznajo neke stopinje.«

»Od prej.«

»Kako od prej, če je pa šele to noč zamelo?«

Možje so gledali v tla, v sledove stopinj, ki so bile zaradi suhega snega dokaj nejasne, napol zasute; ponekod jih je bilo že rahlo zamelo.

»To je ženska noga,« je rekel nekdo. »Ali noga kakega pastirja.«

»Morda ga je kdo prišel opozarjat, naj pobegne.«

»Sledili bi ga bili.«

»Kako ga boš sledil, če je pa prišel po grapi, koder je skoraj kopno. Glej, od tam prihaja sled... Saj ni bil neumen, da bi bil šel po poti.«

Možje so se pomenljivo spogledali.

»Pa kdo? Kdo?«

Niso si znali odgovoriti. Kdo v vsej vasi, pa naj je to ženska ali otrok, bi bil razbojniku tak prijatelj, da bi ga hotel rešiti? Bali so se ga in ga mrzili. Njegova strahotna podoba se jim je pritikala še v sanje... In vendar bi bilo možem v tistem trenutku skoraj ljubo, da je ušel in ga ne bi več našli, četudi se tega nihče ni upal na glas izreči.

Gazili so dalje, venomer za sledjo. Srca so jim zmeraj burneje utripala, grčevke so tesneje stiskali v rokah, napeto, previdno so se

ozirali okrog. Pot je bila naporna, strma; zdaj pa zdaj so morali obiti kak grm ali skalo. Sledovi tujih stopinj so za nekaj časa izginili, na tistem mestu se je svet prelomil preko zemske vzbokline, tla so bila od vetra skoraj pometena, sneg se je belil le med nizkimi, od živine omuljenimi travnatimi bilkami. Zgoraj je iznad skalnatega položiča gledala strma slamnata streha koč.

Čez nekaj časa so se zopet prikazale tuje stopinje. V debelem zametu so se zdele, kakor da jih je vtisnil velikan.

Možje so se znova ustavili.

»To niso ženske stopinje. To je bil on, Cene!«

»Verjetno, da ni prenočil v koči. Šele zjutraj se je vrnil. Dobili ga bomo.«

Stopinje so kazale na desno, kjer so ob gosti skupini grmov obšle skalnati položič. Možje so s tesnobnimi občutki krenili na levo, do kraja, kjer se končuje grapa in se svet uleknjen, rahlo zguban vleče do vrha griča. Dospeli so na stezo, ki je zabrisana objemala strmi obronek proti zapadu. Na stezi, s katere je bilo videti na položič, so se v snegu poznale težke moške stopinje, ki so držale od koč.

»Hudič! Prišel je, a je zopet odšel. Pobegnil je. Gotovo mu je kaj zasmrdelo.«

Koča, nad katero se je dvigal rahel stebriček dima in se trgal v vetru, je bila medtem že od vseh strani obkoljena. Izza vseh grmov in dreves okrog in okrog so gledale kučme in zagoreli obrazi. Pirih se je le napol skrival za košato lesko, a pol ga je bilo videti; stal je oprt na grčavko, trdega obraza, kakor da poveljuje četi. Orožnika sta nasadila bajonete in se s puško v rokah oprezno približevala koči. Preden sta dosegla vrata, so se ta iznenada odprla, a na pragu se je prikazalo dekle. Bilo je od snega do kolen, okrog glave in vratu pa je imelo zavezano veliko volneno ruto, izpod katere so ji razmršeni prameni pšeničnih las padali na razgorela lica.

Orožnika sta zavzeta obstala. Tudi dekle je bilo prepadeno. V sinjih, široko odprtih očeh, s katerimi je premerila orožnika, ji je poleg strahu sijala obupna odločnost in odkrita mržnja. Toda ni se utegnila vdajati tem občutkom. Že v naslednjem trenutku ji je nemirni pogled splaval preko obronka, do gozda in grape, kjer je bilo zatišje, do vrha, ki se je ves kadil od oblakov snega. Nenadoma so se ji oči ostro zapičile v neko točko, odprla je usta, a ni bilo glasu iz njih, le v prsih ji je gluho zahlipalo. Šele ko je z vso silo zatrla najburnejše občutke, je zavpila iz polnega grla, iz dna prestrašene duše, v joku in v grozi, da je ostro odmelod od bregov:

»Cene, ne hodi! Ne hodi, ujeli te bodo! Cene, beži! Oj, Ceneee!«

Oči vseh, ki so strmele v dekle, so se hkratu obrnile za njenim pogledom. Na strmem pobočju, ki ga je proti zahodu mejil plot, so stala temna drevesa, grmi in skale. Zagledali so človeka, ki je nepremičen stal na obronku in se jasno odražal na sneženem ozadju.

Bil je Cene s putrhom v rokah. Očividno je bil odšel po vodo k studencu, ki je izviral daleč za bregom, da si skuha kosilo.

Dekle je znova zavpilo:

»Cene, beži! Ceneee!«

Preganjanci so bili nekaj trenutkov prav tako presenečeni ko Žonta, ki je na vpitje obstal kot okamenel in gledal, kakor da ne more razumeti, kaj se godi. Le Pirih, ki je bil zaslišal znani glas, je bil stopil izza svojega grma. Zagledal je hčer Minco, ki ga vsa razburjena ni bila opazila. Obstal je oprt na palico in se tresel po vsem životu. Dušo so mu zalivali grenki občutki, a vendar je bil tako prepaden, tako zmeden, da tega, kar je videl, ni mogel takoj razumeti. Niti tedaj ne, ko se je ozrl v nasprotni breg in tam zagledal človeka.

Cene Žonta pa se je zavedel, kaj se godi. Vrgel je putrh v sneg, se okrenil in z velikimi skoki bežal proti plotu, za katerim so visele strme meline.

Orožnika sta skočila nekaj korakov.

»Stoj! V imenu postave — stoj!«

Begunec ju ni slišal. Ako bi ju bil tudi slišal, bi ju ne bil slušal. Že je stal na plotu in se, pričrčenjen, oprijemal z rokama kolov, da skoči navzdol... Tedaj je starejši orožnik dvignil puško, pomeril, pok se je ostro razlegnil od bregov.

Odmev je zamrl, Ceneta Žonte ni bilo več na plotu, za katerim se je odražal le breg nasprotnega hriba in se je nad njim pelo modro, z oblaki prepriženo nebo. Minca je bila v grozi dvignila dlani na lica, pobledela, kakor da ji je za zmeraj zastalo srce, nato se je z divjim krikom vrgla proti orožniku.

»Pustite ga!« je zavreščala v obupnem joku. »Kaj vam je storil? Pustite ga! Kaj vam je storil? Zakaj ga hočete ubiti?«

Orožnika sta tekla po stezi za ubežnikom.

Pirih je še vedno stal na mestu, oprt na palico, z drhtečimi čeljustmi. S srepim pogledom je sršel v hčer, ki je hotela za orožnikoma, naredila nekaj korakov, a je nenadoma obstala pred njim. Bila ga je šele tedaj zagledala; od novega strahu ji je zamrl glas v grlu. Očetu so se zmedeni občutki razvozlavali, misli so se mu vedrile; na hčerinem obrazu je v trenutku bral objasnjeno vse, kar ga je zadnje mesece mučilo in navdajalo z začudenjem. Zdajci je vedel, na kakšen način so se mu praznile skrinje in kako je njegova kučma zašla na Cenetovo glavo. Minca, njegova hči, v obraz kakor svetnica, se je vlačila s tatom, se z njim sestajala, razbojnikova ljubica. In v tistem trenutku mu ni bilo več mar za to, ali je Cene Žonta ušel ali ne, še mislil ni več nanj — pred oči mu je stopila strašna sramota, ki ga je zadela, neskončno posmehovanje sosedov, ki mu ne uteče do smrti. Ob tej predstavi mu je kri zavrela v glavi, da se mu je zavrtelo pred očmi, krčevito je stisnil palico in jo dvignil...

Minca je v zadnjem trenutku spoznala očetovo namero. Pobegniti bi bila, a so ji bile noge kot omltvele; hotela je dvigniti roke, da bi

zakrila obraz, a ni več dohitela — udarec jo je zadel preko čela. Oči so se ji za trenutek razprle, kakor da so se ji zavzele v grozi, a nato je njihov blesk umrl, zrušila se je v sneg, v katerega je brizgnil temen curek krvi.

Priskočili so sosedje, tudi starejši orožnik se je vrnil. Trije možje so zgrabili Piriha, ki je oprt na palico zopet strmел v hčer s takim pogledom, kakor da se brez kesanja čudi svojemu dejanju.

»Miha, kaj pa delaš?« so mu govorili. »Bodi uvideven; ne izgublaj pameti! Počakaj... pojdi z nami!«

»Pustite me!« je jezno zarenčal in jih pahnil od sebe. »Pustite me, pravim! Saj nisem otrok, da ne bi mogel hoditi.«

In se je s pijanimi koraki opotekel do kočе, sedel na prag in trmasto strmел v poteptani sneg.

Ostali so si dali opraviti z dekletom. Minca je ležala nezavestna, na videz brez življenja, z glavo po strani, vsa bleda, mrliška. Iz razbitega čela ji je počasi polzela kri in ji močila lasé. S snegom so ji očistili okrvavljeni obraz in ji drgnili zapestje. Čez dolgo je ranjenka odprla veke, zmedeni pogled se ji je uprl v daljavo, zganila je ustnice, kakor da hoče nekaj reči, prsi so ji močneje zasople, nato se je zopet rahlo izgubila.

Možje so se spogledali, vzdih olajšanja se jim je izvil iz prsi.

»Hvala Bogu! Najhujšega menda ne bo.«

»Hudič naj babe razume!« je izpljunil sivolas stavec.

Tedaj se je vrnil orožnik, ki je bil zasledoval ubežnika. Prinesel je putrh in ga vrgel v sneg.

»Nismo ga zadeli,« je povedal. »Pobegnil je skozi meline. Ni sledu za njim.«

Sporočilo so sprejeli le s pogledi. Nihče se ni več menil za razbojnika.

»Odnesite jo domov!« je rekel orožnik in pokazal na Minco.

Tedaj se je Pirih dvignil. Bil je videti strahotno zdramljen, streznjen, iz duše sta mu vstajala žalost in kes, a ju je z vso silo tlačil vase. Pred sosedi ni maral pokazati mehkode. Občutek sramote, strah pred posmehom, ki ga je hotel odgnati s svojim dejanjem, sta bila še zmeraj močna, vendar je moral siliti trdoto.

»K meni je ne nosite!« je zakričal. »Nočem je več videti! Ni moja hči! K meni ne!«

»Saj je ne ponesejo k vam,« je rekel orožnik trdo, s posebnim poudarkom na zadnji besedi, in segel po grčavki. »Dajte mi palico! Tako... Vi pojdite z menoj!« ga je zgrabil za zapestje.

Mož je bil nad tem tako zavzet, tako zmeden in brez moči, da si je dal vzeti palico in mu ni iztrgal roke.

»Zakaj?« je zajeceljal.

»Mislim, da po vsem, kar se je zgodilo, tega ni treba vpraševati.«

Pirih se je ozrl okoli sebe, po obrazih sosedov, po hčeri, ki je še vedno ležala v snegu, po lisi krvi, po belem bregu — vse se mu

je vrtelo pred očmi. Dà, saj je razumel. Kdo pravi, da ni razumel? Vendar bi bil najrajši zakričal, navzočne pobil na tla in pobegnil kakor Cene. Pa se je že v naslednjem trenutku zrušil vase... Dal se je ukleniti.

Kmetje so prinesli iz koč lestev in iz nje naredili nosilnico. Nanjo so položili Minco, ki se je zopet rahlo zavedela... V zimskem popoldnevu, ko je veter ponehaval in se je nebo znova preprezalo z oblaki, je po novi gazi v dolino stopala tiha skupina ljudi. Spredaj orožnika s Pirihom, ki je sklanjal glavo in gledal le v pot pred seboj, a za njimi možje z nosili. Ranjenka je zdaj pa zdaj odprla oči in se med gluhim stokanjem ozirala preko pobočja, kakor da med golimi drevesi in grmi išče svojega fanta... Ni ga bilo. In je znova zatisnila oči.

Tatu in razbojnika Ceneta Žonte ni nihče več videl niti slišal o njem.

JOŽA LOVRENČIČ

SPOR S ČASOM

Kolektiv je danes beseda besed,
vse o njem debatira, modruje,
a človek kot nikdar osámljen vzdihuje
in išče za srečo sled.

Kaj, če bi se vrnil v modrost,
ki tako ljubezniva in tiha
iz božjega pisma diha
in je sladka ko zrel grozd?

Dva in trije in kar bi nas biló
nič več ne bi bili sámí —
Gospod bi bil sredi med nami
in nas družil v bratsko óbčestvo.

Norim in nisem za naš čas,
ki s pravljicami je opravil
in se na novo stvarnost postavil
in povečičal gmoti obraz?

Bodi, v preprostost ogrnjen bom šel
in, ves zamaknjen v legendarnost,
pel večne besede udarnost
in z njo v kolektivu sreči zorel.

DUŠAN LUDVIK

KLICI PO BOGU

I

To večno padanje! Obtok minut
prižgal je v mojem srcu nove luči,
svetloba njihova me peče, muči,
ko štejem leta in potek minut.

Ti v padanju čez ocean hitiš,
nabiraš ure na polnočne sanje
in sam si padanje in ocean.
Ne vidim Te, ko mimo naših hiš
v brezmejnost plavaš. Si za nas vprašanje,
ki tisočletja padalo zaman.
Rodovom poznim živel boš neznan,
s temo prikrit, morda še bolj kot nam.
Od vpitja posušeno grlo imam,
ne vem, kje si, kaj je obtok minut?

II

Glej, moja usta vonjajo po vetru,
dlani sta polni predpolnočnih strun:
lovil sem jih na zvezdnem dnu lagun,
ko blodil sem za svojim Bogom v vetru.

Nikogar nisem srečal med viharji,
moj glas je padal kakor biser toče,
praznoto meril in iskal Boga.
Jaz sem obtipal ga v polnočni zarji,
ne njega, le njegovih zvezd obroče —
še zdaj srce drhti, nazaj ne zna,
kot vešča, v luči vsa omamljena.
In Ti drsiš v stoletja sam in sam,
jaz tu pod tvojo nogo trepetam,
pa čakam, kdaj zaspal bom v nočnem vetru.

III

In Rimska cesta se je zaprašila ...
Pogled potuje v zvezdnato dolino,
z utrinki pada, išče Tvoje vino —
o daj, da se napijem, daj zdravila'

Zdaj globočino svojega srca
poglabljam, merim, da prostora
dovolj imel boš. — Z žejo mladoletja
objel, poljubil in izpil do dna
bom čašo vsemogočnega izvora —
in čist, bogat bom, ne več brez zavetja.
Ljubezen ljubil bom v sredini cvetja,
prahu ne bodo gazile stopinje —
bom glas zvona, ki plava čez vrbinje,
ko Rimska cesta se bo zaprašila ...

IV

Z bodečo krono me v srce poljubi
in v njem vzcveteti daj grenkost daljav,
da bom drhtel kot strune vseh oktav,
če v mehkem ritmu tipk udar jih snubi.

In vzemi senco nemega trpljenja,
ki jo življenje krog in krog razteza,
ter z njo me bičaj do krvi, obupa —
le daj spoznati tajnosti življenja!
O Bog, v neskončnost doba se pogreza
in mi smo kakor slaba, majhna kupa,
pijača v nji — ljubav sladkogorjupa!
O Bog, ki čutim Te, ko duša sanja,
razkrij mi vse lepote valovanja
in pesem naj zvezde vesoljstva snubi!

IVAN ČAMPA

POSVETILO

Sprejmite, prosim, Betka, za spomin
te pesmice, ki sad so bolečin
iz onih lepih dni, ko sem ob Vas
preživil mladih sanj najlepši čas.

Zdaj vem že jaz in veste tudi Vi,
da vsi tedaj otroci smo bilí;
povrh pa v meni ždel je še poet,
ki ni znal resno gledati na svet.

Tako me, prosim, razumíte zdaj
in pozabite, če sem žalil kdaj!
Naj bodo pesmi te »Spominov« list,
ki pisal sem jih še — idealist.

EMANUEL KOLMAN

HREPENENJE

Glej, iz noči dehti mi tvoj nasmeh.
Takole sam v dolino prisluškujem
in težko mi po tvojih je očeh.

»O, pridi, draga!« zvezde govorijo,
»O, pridi!« vrb šepet s potoka čujem,
»O, pridi!« tiho breze v snu ihtijo.

»Ne hodi!« sence temne v mrak golčijo,
»Ne hodi!« val grgrà ob tihem gaju,
»Ne hodi!« tožna misel loči naju.

TONE ČOKAN

V TEŽKI URI

Noč.

Ulice prazne, vse prazne.

Zame luči nikjer vabeče in tople ni,
zame ni dobrih, domačih ljudi.

V meni praznina — pred mano vse ceste so prazne.

JACQUES MARITAIN

KRŠČANSKA UMETNOST

(Esej je osmo izmed devetih poglavij l. 1927
izdane knjige: »Art et Scolastique.«)

Z besedami »Krščanska umetnost« ne mislimo cerkvene umetnosti, umetnosti, ki je posebej označena po predmetu, po namenu, po določenih pravilih in ki je le posebna, vzvišena uporaba umetnosti. Mislimo pod krščansko umetnostjo tisto umetnost, ki ima v sebi značaj krščanstva. V tem smislu krščanska umetnost ni neka posebna vrsta umetnosti; ne govorimo o krščanski umetnosti, kakor na primer govorimo o slikarski, pesniški, gotski ali bizantinski umetnosti. Mlad človek si ne pravi: ustvarjal bom krščansko umetnost, kakor bi si rekel: posvetil se bom poljedelstvu; ni šole, kjer bi se človek naučil krščanske umetnosti. Po snovi, ki jo vsebuje, po duhu, ki jo preveva, se določuje krščanska umetnost ali umetnost kristjanov, kakor govorimo o umetnosti čebel ali ljudi. To je umetnost odrešenega človeštva. Raste v krščanski duši, na bregovih živih voda, pod nebom treh božjih čednosti, pod vplivom diha sedmerih darov Sv. Duha. Naravno je, da rodi krščanske sadove.

Vse obsega — posvetno kakor sveto. Doma je vsepovsod: od proze industrije do razposajenega človeškega veselja. V simfoniji ali plesu, filmu ali romanu, pokrajini ali mrtvi naravi, v knjižici o Guignolu (Guignol je glavna oseba francoskih lutk, ki datira od konca 18. stoletja, je lyonskega izvora, Guignol in njegov prijatelj Gnafron sta postala znana po vsej Franciji — op. prev.) ali v opernem libretu, v vsem tem se lahko javlja prav tako dobro kakor v cerkvenih oknih in kipih.

Toda — pravijo — ali ne spada ta krščanska umetnost med bajke? Ali jo je sploh mogoče razumeti? Mar ni umetnost po svojem postanku poganska in vezana na greh? Res, človek je grešnik od rojstva. Toda milost popravlja ranjeno naravo. Nihče naj ne trdi, da krščanska umetnost ni možna. Res je težka, dvakrat težka, ali bolje, potencirano težka, ker je težko biti umetnik in še teže biti kristjan, in ker celotna težava ni vsota, ampak produkt teh

dveh težav, pomnoženih druga z drugo; kajti treba je spraviti v ravnotežje dve brezpogojnosti. Res je, težava postane grozna, kadar celotna doba živi daleč proč od Kristusa, ker umetnik v mnogočem zavisi od duha časa. Toda — ali je kdaj manjkalo poguma na zemlji?

Sicer pa je že egipčanska, grška ali kitajska umetnost, kadar pozna neko stopnjo veličine, čistosti, krščanska, krščanska v obetu, ker je vsak odsev duha že obet in slika božje umirjenosti evangelija.

N a v d i h n j e n j e ni le pesniška bajka; je neko resnično navdihnjenje, ki ne prihaja od muz, ampak od živega Boga, posebno vzgibanje naravnega reda, s katerim dá najvišja Modrost, kadar je njej všeč, umetniku višjo stvariteljsko razgibanost in ki uporablja vse razumske zmožnosti in jih dviga, človekovi svobodi pa prepusti, da se navdihu preda ali ga pa zadržuje. To navdihnjenje, ki prihaja od Boga, Stvarnika narave, je podoba drugega, nadnaravnega navdihnjenja. Da se neka umetnost pojavi kot krščanska, krščanska ne le kot obet, ampak v resnici, res osvobojena po milosti, je potrebno, da sta združeni ob najbolj skritem početku obe navdihnjenji.

Če hoče umetnik ustvarjati krščansko umetnost, mora biti kristjan in naj poskuša ustvarjati lepa dela, v katera vlije svoje srce, ne poskuša pa naj (mehanično) »delati« krščansko.

Naj ne poskuša te nespametnosti, da bi v sebi razdvojil umetnika in kristjana. Eno sta, če je le res kristjan in če njegova umetnost ni ločena od njegove duše po kakem estetskem nazoru. Pa samó umetnik naj se loti dela, dà, samó umetnik. Prav zato, ker sta eno, bo delo pravtako enega kakor drugega.

Naj n e t r g a umetnosti od vere. Pusti naj r a z l o č e n o (distinet) to, kar je razloženo. Naj ne poskuša s silo mešati tega, kar je življenje tako lepo združilo. Če bi iz svoje estetike napravil predmet vere, bi pokvaril vero; če bi napravil iz vere pravilo za umetniško delovanje ali bi hotel vzbujati pobožna čustva, bi kvaril umetnost. (Št. 7. prinese k temu malo težjemu odstavku morda kaj praktičnih zgledov. Op. ur.)

Z vso dušo se umetnik drži svojega dela, ga urejuje; toda držati in urejati ga sme le pod u m e t n i š k i m v i d i k o m. Tukaj umetnost ne trpi delitve. Ne dopušča, da bi pristopil kak tuj element, da bi se postavil poleg nje, da bi se umešaval v ustvarjanje, da bi ga skušal nategniti na svoje kopito. Lepo ravnajte z umetnostjo, pa bo storila vse, kar boste hoteli; če pa rabite silo, ne bo nič dobrega. Krščansko delo hoče svobodnega umetnika, res umetnika.

Le tedaj bo umetnost krščanska, le tedaj bo iz njene lepote prosevala jasnina milosti, če bo umetnost kipela iz srca, ki je v milosti. Kajti sila, ki je v umetnosti, ki jo neposredno urejuje, predpostavlja izčiščenost okusa v pogledu na lepoto dela. In če je lepota dela krščanska, pride to od tega, ker je umetnikov okus izčiščen po tej lepoti in ker je v umetnikovi duši Kristus pričujoč po ljubezni. Vrednost dela se tu meri po odblesku ljubezni, iz katere delo izvira in ki ravna z umetnostjo kot z nekim sredstvom. Od notranjega vzvišanja pride, da je umetnost krščanska, a to vzvišanje pride od ljubezni.

Iz tega sledi, da bo delo natančno toliko krščansko, kolikor bo v njej žive ljubezni. Ne varajmo se: dejanska ljubezen, razmišljanje v ljubezni se tu zahteva. Krščanska umetnost zahteva svetega umetnika prav tako kot svetega človeka.

Hoče ga imeti prešinjenega vsega od ljubezni. Potem lahko dela, kar hoče. Kjer je v umetnini kak manj krščanski prizvok, tam je avtorju nekaj manjkalo do čiste ljubezni. Umetnost zahteva mnogo miru, je rekel fra Angelico, in za slikanje Kristusovih stvari je treba živeti s Kristusom. To so edine besede, ki jih imamo od fra Angelica.

Bilo bi torej brezsmiselno iskati neko posebno tehniko, poseben slog, poseben sistem pravil, poseben način ustvarjanja, ki bi bil krščanski. Umetnost, ki kali in raste iz krščanstva, ima lahko teh stvari (slogov, sistemov...) brez števila, toda te umetnostne oblike si bodo sorodne, a vse se bodo bistveno razlikovale od oblik nekrščanske umetnosti, kakor se razlikuje planinska flora od dolinske. Mislite na liturgijo! To je oblika krščanske umetnosti, ki presega vse in je vzvišena nad vse druge oblike. Duh božji sam jo je oblikoval, da bi se je lahko radoval.

Pa tudi oblika liturgije ni popolnoma neizpremenljiva, podvržena je napredku časa, večnost se v njej pomlaja. Mar je liturgija maronitov ali pravoslavnih rimska liturgija? V hiši Očetovi je mnogo bivališč. Nič ni lepšega kakor slovesna sv. maša: umirjen ples pred skrinjo zaveze, veličastnejši od kroženja milijonov zvezd. Cerkev tu ne išče ne lepote ne okrasnih motivov niti, da bi ganila srca. Ona hoče le moliti, se le združiti z Odrešenikom — od te molitve prekipeva lepota.

Lepe stvari so redke. Kakih izjemnih naporov bo treba, da neka civilizacija združi v istih ljudeh umetnost in kontemplacijo! Pod težo narave, ki se vedno upira in ki neprestano pada, je krščanstvo povsod pognalo kali: v umetnosti in v svetu. Toda ni krščanstvu uspelo — razen v srednjem veku in še to ob kakšnih težavah in kako pomanjkljivo! — da si je izoblikovalo svojo umetnost kakor svet zase. Pa to ni nič čudnega. Francoska klasična umetnost je res ustvarila krščanska dela, ki so vredna občudovanja. Ali pa je mogoče reči, da ima ta oblika izvorni pečat krščanskega podnebja? Ta oblika je rojena drugje, je k nam presajena.

Če mora sredi silnih katastrof, ki jih je nad sebe izzval moderni svet, priti kakoržekoli kratek trenutek čiste krščanske pomladi, velika nedelja za Cerkev, kratek hosana uboge zemlje Sinu Davidovemu, je dovoljeno, da pričakujemo za ta leta z živim razumskim in duševnim poletom obnove resnične krščanske umetnosti v veselje ljudi in angelov. Zdi se, da se je ta umetnost že začela javljati v osebnem naporu nekaterih umetnikov in pesnikov, ki si slede zadnjih petdeset let in katerih eni spadajo med največje. Predvsem pa te umetnosti ne skušajmo izločiti in osamiti od velikega gibanja sodobne umetnosti po neki šolski šabloni. Ne bo se oprostila in ne vsilila, spontano se bo razmahnila k skupni obnovi umetnosti in svetosti sveta.

Krščanstvo ne olajšuje umetnosti. Odtegne ji mnogo prikladnih sredstev, zôži ji tek, toda to zato, da zviša vršino (nivô). In v istem času,

ko ji dela zdravilne težave, ji pokaže nove globine, ji pokaže skrito lepoto, ki je divnejša od luči, in ji dá to, česar umetnik najbolj potrebuje: preprostost, mir strahu in ljubezni, nedolžnost, ki napravi naravo ljudem ubogljivo in bratsko.

Prevedel Tone Čokan.

J. DBV.

† DR. IVAN LAH

kot sotrudnik Doma in sveta v letih 1900—1907.

Dne 18. maja t. l. je umrl v Ljubljani profesor mestne ženske realne gimnazije dr. Ivan Lah, plodovit slovenski leposlovec, znanstvenik in novinar, v najlepših moških letih, star šest in pet deset let (roj. 9. dec. 1881 v Trnovem pri Ilirski Bistrici).

Svojo pisateljsko pot je pričel in skozi osem let nadaljeval v Domu in svetu in sicer prva tri leta pod psevdonimi. Kot Bogdan je objavil sliko »Šopek« (1900) in istega leta skrit pod šifro I. S. črtico »Lužarji«. Največ je pisal pod psevdonimom I. E. Rubin: »Stepni kralj.« (Slika z barja.) »Lovec Roman«. Oboje l. 1901. »Življenje« l. 1902. »Slovo«, »Voz z oslicami«, »K dvestoletnici Petrograda« l. 1903. »Spomini na ljubljansko barje«, l. 1904. »Muzikantje«, predmestna slika, l. 1906; »Zgodba o kovačih« l. 1907. Kot Ivan Ivanovič je priobčil pripovedko »Čarovnica« l. 1905. S pravim imenom se je pokazal prvič l. 1904. ob vaški sliki »Umetnik«, nato pa v sledečih spisih: »Spomini na Belgrad«, »Tjutčev in Homjakov«, oboje l. 1904, »Šmarski šomašter in njegova doba«, »Sanje o domovini«, »Ljudje s povestmi«, »Zavožen voz«, »Zadnji ribič«, »Historija hiše« v l. 1905., »Gospod Ravbar«, epska pesnitev, l. 1906, »Tepežnika«, slika, l. 1907.

I. Lah se je bil v nežni detinski dobi v starši preselil v Šmarje pod Ljubljano, kjer je našel svoj pravi dom. Ta del Dolenjske ga je vsega očaral. Najlepše je opisal spomine iz mladosti in na vse tiste nizke gričke in kočice po njih in pravljice, ki jih je slišal kot dijak, v »Sanjah o domovini«. »Moje misli« — pisatelj je bil tedaj vseučiliščnik v Pragi — »vasujejo v tihi noči na Slovenskem, v tihi dolenjski zemlji...«. (Vidi se že vpliv Fr. Finžgarja, ki je bil eno leto prej v DS-u objavil »Moja duša vasuje«.) I. Lah je epik ljubljanskega barja. Zdi se mu s Ševčenkom kakor Ukrajina. Po Turgenjevu imenuje nekega svojega junaka »stepnega kralja«. Posebno sočutje razodeva do duševno ali telesno zaostalih, ki pa prav tako hrepene po ljubezni, a najdejo le ali prezir ali pomilovanje. Kar štirikrat je obdelal ta motiv. Ti nesrečneži so: črednik Mišelj, »st. kralj« Jozlè, »umetnik« Mehej, tepežnik Lenart. Tudi lepi in bistri lovec Roman je taka žrtev. Že pred Milčinskim je L. pokazal na težko našo rano — pijanstvo. (»Zavoženi voz«.) — »Slovo« nas spomni na žalostne prizore pred vojno, ko so »Amerikanci« od nas slovo jemali. — Kakor Trdinove pripovedke se bere »Čarovnica«. — Pisatelj s sočutjem spremlja usodo potujočih komediantov, muzikantov, cirkuških ljudi. (Voz z oslicami, Zgodba o kovačih.)

I. Lah je imel lep pripovedni dar. Najlepša je — za moj okus — prav prva črtica »Lužarji«: vse je naravno, nič odveč, dialog realističen. Pozneje je v slikah marsikaj odvečnega, dolgoveznega. Pesem »Gospod Ravbar« ima nad 4000 verzov, gladko teče, teče, a vsebina? Ravbar jaha snubit Jedvinko v Podgrad, zbog nepaznosti mu jo martaloz Ostoja ugrabi (kako, ne vemo), nevesta ga še zmerom čaka (kako rešena, ne vemo). V desetih vrsticah se da vsebina povedati. Pesnik se ni znal omejiti. — V »Lužarjih« je pisal naraven slog, pozneje je posnemal Iv. Cankarja (glagol na začetku stavka): »Gledal je ribič na grad... Prihajal je šum iz gradu... Ozrl se je ribič na jezero...«. Čuti se tudi vpliv ruske (ukrajinske) pesmi: »Zaplakala je Mana, zajokala«. (»Čarovnica«.)

Že z l. 1905. je začel pisati v »Slovan«, pozneje mnogo v Ljublj. Zvon, Slov. Matico, za Vodnikovo družbo. DS mu ohrani hvaležen spomin!

DANTE ALIGHIERI

VITA NUOVA

Novo življenje — Prevel J. D.

IV *

Po tej sanjski prikazni se je moj duh začel čutiti oviranega v svojem delovanju, ker je bila duša vsa pogreznjena v premišljevanje o tej predražestni; zbog tega sem v kratkem času oslabil in onemogel, da je mnogo mojih prijateljev moje zdravje skrbelo: in mnogi so, polni radovednosti, skušali zvedeti prav to, kar sem jaz prav skrbno hotel skriti pred drugimi. Na njih zvito vpraševanje sem jim po navdihnjenju ljubezni, ki me je po nasvetu pameti vodila, odgovoril, da me je ljubezen takó daleč pripravila. Dejal sem Ljubezen, ker sem imel toliko nje znakov zapisanih v svojem obrazu, da je nisem mogel več prikrivati. In kadar so me vprašali: »Kateri velja ta tvoja ljubezen, ki te takó muči?« sem jih smehljaje gledal, a nič rekel.

V

Nekega dne je predražestna sedela v nekem prostoru, kjer je bilo slišati pesmi v čast Kraljice nebeške, a jaz sem se nahajal na nekem mestu, od koder sem videl svojo blaženost. Med njo in menoj — v ravni črti — pa je sedela plemenita gospa zelo ljubkega obličja, ki me je večkrat pogledala in se mojemu motrenju, namenjenemu — takó se je zdelo — njej, takó čudila, da so mnogi zapazili njene vame

* Na str. 238. dobi že Predgovor št. I., s tem se paginacija popravi.

obrnjene poglede. In takó zeló se je to opazilo, da sem, odhajajoč iz onega prostora, slišal za hrbtom: »Glej, kakó se ta trapi za ono gospó.« In ko so imenovali njeno ime, sem razvidel, da so res mislili ono, ki je bila sedela v sredi, v ravni črti, začenjajoči se pri dražestni Beatrici in končujoči se v mojih očeh.

Tedaj sem se zelo pomiril v zavesti, da ta dan s svojim motrenjem nisem bil izdal drugim svoje skrivnosti. In tedaj sem brez oklevanja sklenil, da porabim ono ljubko gospo kot zaklon istine; in v kratkem času sem to naredil takó spretno, da je večina tistih, ki so me opazovali, menila, da pozna mojo skrivnost. S to gospó sem skrival svoje pravo nagnjenje nekaj mesecev in let; in da bi ljudi še bolj potrdil v njih domnevi, sem spesnil nanjo nekaj rimanih stvaric, ki jih pa ne nameravam tu zapisati, razen kolikor se tičejo one predražestne Beatrice. In zato jih vse opustim, zapišem pa le nekaj tistega, kar bi utegnilo biti njej v slavo.

VI

Pravim: v tistem času, ko je bila ta gospa zaklon moje tako velike ljubezni — vsaj z moje strani —, me je obšla želja, da bi proslavil ime one predražestne obenem z imeni mnogih drugih žena in zlasti tudi one plemenite gospé. In takó sem izbral imena šestdesetih najlepših žená mesta, ki je bila v njem moja deva po volji Najvišjega našla svoj dom, pa sem zložil epistulo v obliki serventeze, ki je pa tu nočem zapisati. In ne bi bil tegà omenil, da mi ni bilo do prečudne ugotovitve, da ime moje deve ni šlo na nobeno drugo mesto v verzu med imeni teh gospá kakor le na deveto.

VII

Gospa, ki mi je takó dolgo pomagala, skrivati moje nagnjenje, je morala omenjeno mesto zapustiti in oditi v daljno deželo: tegà sem se zelo ustrašil, ker sem bil ob tako lep zaklon, in še huje mi je bilo, kakor sem bil izprva mislil. In videč, da bi ljudje le prehitro izpregledali moje skrivanje, ako se ne bi njenega odhoda spomnil s primerno bolestjo, sem sklenil, to potožiti v sonetu, ki ga tu zapišem, ker je dala moja deva neposredni povod za nekatere besede soneta, kakor se to takoj odkrije vsakemu, ki jih bo umel. In sem torej zložil tale sonet:

Vi, ki na pot ljubezni mi sledite,
postojte, premotrite,
je večja kje od bolečine moje?
Le toli, da povem vam, potrpite
in potlej presodite:
nisem odprl vsem mukam dveri svoje?

Ne radi cene moje osobite,
 zbog svoje, plemenite,
 mi Amor dal življenje ták lepó je,
 da vzklike čul sem za hrbtóm srdite:
 »Zbog ktere znamenite
 zasluge tale zmer vesele poje?«

Zdaj mi pogum je ves po vodi šel,
 ki le iz vrelca vre ljubezni vroče;
 in jaz, ubogo le sirótče
 bojim se, da to bol bi v verze del.

Sem, kakor kdor od srama skriti hoče
 na vnè bogastva svojega vrzél:
 na zunaj sem vesel,
 a v prsih se srce mi trga, joče.

VIII

Po odhodu te plemenite gospé je bilà volja Gospoda angelov, da je poklical v svojo slavo zelo lepo mladenko, ki je bila dika gori imenovanega mesta. Njeno mrtvo truplo je ležalo — sem videl — sredi med mnogimi gospemi, ki so bridko jokale. Spomnil sem se, da sem jo bil nekoč videl v družbi one predražestne, in se nisem mogel vzdržati solz. Še jokaje sem sklenil, izpregovoriti nekaj besed o njeni smrti z ozirom na to, da sem jo bil nekaj kratov videl z mojo devo. In o tem sem nekaj namignil v zadnjem delu svojih besed, kar bo jasno tistemu, ki me razume. Zložil sem torej takrat dva soneta, katerih prvi se pričinja: »Ljubeči, v jok!« a drugi: »Smrt kruta!«

Ljubeči, v jok! Saj Amor⁴ sam se joče!
 In čujte, kaj ga k joku je nagnilo:
 žené naricati je slišal milo
 in videl jih solzé točiti vroče,

ker kruta smrt je delo uničujoče
 opravila nad bitjem, ki je bilo
 predobro; strla vse je, kar krasilo
 je deklico: krepost, teló cvetoče.

In čujte, kakšno Amor dal ji čast:
 ob ljubkem truplu se kot človek vdajal
 je žalosti, v človeški se osebi,

⁴ tukaj: Beatrica.

in često se ozrl je gori k nebi,
kjer duh se deklice je že nahajal,
ki tu jo videti bilà je slast.

Smrt kruta, ki ne maraš prizanesti,
ti mati vseh bolesti,
ki tvoj izrek neizprosen je despot,
bolí si toli dala mi na pot,
da tožen hodim tod,
že sit, ti nove kletve plesti.
Da osovražim v ljudski te zavesti,
mi treba le navesti
ta tvoj zločin, grehoto vseh grehot;
ne, ker poznal te ne bi ljudski rod,
ampak, naj slej povsod
mrzí te, kdor je vdan ljubezni zvesti.

Odnosla ljubeznivosti si cvet
in ž njim prav vse, kar ženskih je kreposti;
saj v zorni je mladosti
ta lepi cvet od tebe bil zadet.
Kdo deva je, ne zve od mene svet,
dovolj velé povedane lastnosti.
Kdor vreden nisi večne blaženosti,
ne upaj, kdaj v nje družbo biti štet.

IX

(Dante govori o novi, izmišljeni ljubezni.)*

Nekaj dni po smrti te mladenke se je pripetil dogodek, ki me je napotil v ono stran, kjer je zdaj živela dražestna gospa, ki mi je bila služila kot zaklon moje ljubezni; vendar pa me moja pot ni peljala prav do njenega bivališča. In čeprav sem po zunanje potoval v veliki družbi, mi potovanje ni ugajalo in vzdihljaji mi niso mogli olajšati žalosti, ki sem jo v srcu občutil, ko sem se oddaljeval od svoje blaženosti. In zato se je pred mojim duhom prikazal sladki gospod, ki je vladal nad menoj zbog kreposti najmilejše gospé; nosil je kot romarček lahko, siromašno obleko. Zdelo se mi je, da je žalosten, gledal je v tla, samó včasih — se mi je zdelo — je obrnil oči proti lepi reki, bistro in hitro tekoči vzdolž moje poti. Zdelo se mi je, da me je Amor poklical in mi govoril te-le besede: »Prihajam od one gospé, ki je bila dolgo tvoj zaklon, in vem, da se še dolgo ne bo vrnila; in zato zdaj nesem tvoje srce, ki si ga po moji volji navidezno daroval oni, k neki drugi, ki te bo prav tako ščitila kakor prejšnja.«

* Dostavek v oklepaju je prevajalčev in tako vsi naslednji.

In mi jo je imenoval, takó da sem jo lahko spoznal. »Če vsekakor hočeš o teh mojih besedah kaj pripovedovati, stôri tako, da ne bo nihče mogel uganiti niti prve izmišljene ljubezni niti te druge, ki jo boš v svojo korist kazal sedaj.« Po teh besedah je hipoma zginila vsa ta vizija zbog velike žalosti, ki sem jo — kakor se mi je zdelo — od njega prevzel; in zdaj, po zunanje skoro še bolj spremenjen, sem tisti dan jahal zelo zamišljen dalje in pogosto vzdihujoč. Naslednji dan sem začel zlagati ta-le sonet:

Ko jahal oni dan sem s konjenico
vtopljen v pohod, ki ni mi nič ugajal,
glej! Amor mi nasproti je prihajal
kot romarček odet, prepet z vrvico.
Potrt se zdel je, ko da moč, pravico
je zgubil vso; korak mu je zastajal;
da ne bi tropu, ki me je obdajal,
v obraze gledal, vésil je glavico.

Uzrè me in pokliče po imenu,
rekoč: »Pravkar prihajam iz daljine,
kjer si srcé imel po volji moji;
vzemì ga, nôvi služi naj gospoji!«
To reče in ne vem kako izgine —
jaz nisem temu se uprl bremenu.

X

(Beatrica nevoljna odreče Danteju pozdrav.)

Ko sem se s poti vrnil, sem začel iskati gospó, ki mi jo je bil Amor, moj gospod, na poti zdihovanja imenoma označil. In da bo moje pripovedovanje krajše, naj povem: v kratkem času sem z njo kot svojim zakladom takó dobro dosegel svoj namen, da je vse mesto bolj, kakor pa se je spodobilo, o tem govorilo, kar me je dostikrat hudó mučilo. In zbog teh govoric, ki so me, kakor se je videlo, žigosale kot grešnika in mi jemale dobro ime, mi je najmilejša, neprijateljica vsake grešnosti in kraljica kreposti, ob prvem srečanju odrekla svoj mili pozdrav, ki je v njem bilà vsa moja blaženost. In dasi se nekoliko oddaljim od svojega predmeta, naj poskusim razložiti, kakšno moč je imel njen pozdrav name.

XI

(Učinki Beatričinega pozdrava.)

Trdim: kadarkoli se mi je od kake strani prikazala in sem se jaz nadejal njenega čudotvornega pozdrava, ni bilo zame nobenega sovražnika več, dà, zgrabil me je plamen ljubezni do bližnjega, da

sem bil pripravljen vsakemu odpustiti, ki me bi bil razžalil. Kdor bi me bil tedaj česarkoli prosil, bi mu bil z vedrim licem ugodil, govoreč edino besedico: Ljubezen. In kadar mi je bil njen pozdrav že čisto blizu, je duh ljubezni zatrl v meni vse druge duhove čutnosti, slabotne duhove vida pa odrinil, veleč jim: »Pojdite, počastite svojo vladarico!« in je sam ostal na njih mestu. In kdor bi bil hotel spoznati, kaj je ljubezen, bi bil to lahko dosegel, ako bi bil pazil na trepet mojih oči. In kadar je ta najmilejša gospa pozdravila, tedaj ni biló takó, da bi bilá ljubezen delala steno med njo in menoj, tako da bi bila zasenčila mojo preveliko blaženost, ampak zbog preobilice blaženosti je njena sladka moč zrastle takó, da se je moje telo, popolnoma pokorno njeni oblasti, večkrat gibalo samó še kot nekaj težkega, neživega. Iz tega se jasno vidi, da je bila vsa moja blaženost v njenem pozdravu, večkrat presegajoč moje moči in me skoro dušeč kakor povodenj.

XII

(Dante se opravičuje svoji resnični gospé.)

Naj se zdaj vrnem k pravemu predmetu! Tu pripovedujem: ko mi je bila odbita moja blaženost, me je zgrabila tolika bolečina, da sem se ločil od vsake človeške družbe in v nekem samotnem kraju močil tla s svojimi prebridkimi solzami. In ko sem si z jokom nekoliko srce olajšal, sem šel v svojo sobo, kjer sem mogel tožiti, ne da bi me kdo slišal. In ko sem tam klical k Materi usmiljenja in ponavljal: »Amor, pomagaj svojemu zvestemu!« sem plačoč zaspal, kakor otrok, ki je bil tepen.

Skoro sredi mojega spanja pa se je zgodilo, da sem menil v svoji sobi tik ob sebi videti mladeniča sedečega in v snežnobelem oblačilu; bil je, kakor se je zdelo, globoko zamišljen. Gledal me je dolgo na mojem ležišču, potem pa me je — tako se mi je zdelo — zdihujoč poklical, govoreč mi tele besede: »Fili mi, tempus est, ut praetermittantur simulacra nostra.« (Moj sin, čas bi bil, da se neha najina hlimba.) Tedaj sem ga — se mi je zdelo — spoznal, ker me je na način klical, kakor je bil že večkrat storil v mojih sanjah.

In ko sem ga motril, se mi je zdelo, da bridko joka in da pričakuje kakšne moje besede; opogumil sem se torej ter ga vprašal: »Gospod vse popolnosti, zakaj jokaš?« In dejal mi je te besede: »Ego tamquam centrum circuli, cui simili modo se habent circumferentiae partes; tu autem non sic. (Jaz sem kakor središče kroga, do katerega so vse točke oboda v enakem razmerju; ti pa ne tako.) Ko sem potem o teh besedah razmišljal, so se mi zdele takó temne, da sem bil primoran govoriti in mu reči: »Kaj pomeni, gospod, kar si mi takó neumljivo dejal?« In odgovoril mi je v narodnem jeziku: »Ne vprašuj več, kakor bi utegnili bili dobro zate.«

In zato sem mu začel pripovedovati, kako mi je bila odrekla pozdrav, in sem vprašal po vzroku. Nato sem dobil tale odgovor: »Ta

naša Beatrica je slišala od nekih oseb, ki so o tebi govorile, da je imela žena, ki sem ti jo bil na potu vzdihov imenoval, sitnosti zaradi tebe; in zato te ta prežlahtna, nasprotnica vsake nevšečnosti, ni blagovolila pozdraviti, želeč, da bi ti bila zoprna. Čeprav ji je torej pravi pomen tvoje skrivnosti že precej znan, ker te že dolgo pozna, hočem vendarle, da spišeš nekaj verzov, v katerih izpovej, kakšno moč imam jaz nad teboj zaradi nje, in kakó si njen že izza svojih deških let. In za pričo pokliči njega, ki to vé, in kakó ga prosiš, naj ji to pové: in jaz, ki sem tista priča, ji bom rad o tem govoril. In takó bo izvedela za tvojo resnično ljubezen ter spoznala zmoto onih, ki so se dali varati. Tisti verzi naj ti služijo le kot sredstvo, tako da ji ne boš govoril neposredno, ker bi bilo drzno. In ne pošiljaj jih brez mene nikamor, kjer bi jih mogla slišati; okrasi pa jih s sladkim blagoglasjem (t. j. daj jih uglasbiti!, op. prev.), v čemer bom jaz vedno, kadar bo treba.« To izrekši je izginil in mojega spanja je bilo konec. In ko sem to premišljal, sem našel, da se mi je bila ta prikazen javila deveto uro dneva; in sklenil sem bil, preden sem zapustil ono sobo, da zložim pesem in izvršim ukaz svojega gospoda. In takó je nastala sledeča pesem:

O pesem, k Amorju nastópi pot
in ž njim do mojega srca kraljice:
zagovor moj, ki te-le ga pojo vrstice,
naj ji tolmači Amor, moj gospod!

Tako ti dostojanstvena je hoja,
da bi brez spremstva tudi
lahko s pogumom šla na pota vsa;
a če naj čisto varna pot bo tvoja,
se k Amorju potrudi:
mordà ni dobro iti brez njegà;
pri njej, h kateri si namenjena,
sem namreč, kakor mislim, jaz v zameri,
pa bi, če prideš ji brez Amorja pred dveri,
neljub ji bil mordà ta tvoj prihod.

Ko prideš, pesmica, ji pred obraz,
besede, milo se tedaj glasíte,
to ji recíte:
»Gospa, le-ta, ki me poslal do Vas,
želí, če je zaslužil to uslugo,
da milostno krivdo odpustite.
Moč taka Vaših je nad njim oči,
da ni nad svojimi mu več moči.
Če torej mu poglèd obrnil v drugo
je Amor, dobro znan Vam je povod.

Še reci ji: »Gospa, trdnà ko skala
 mu vera je; želela
 bi misel vsaka, biti Vam dvornica;
 ljubezen mlada ni mu omahovala.«
 Če ti ne bo verjela,
 naj Amor ji pové, da je resnica.
 Če odpustiti se ne dá krivica,
 pa prosi jò, naj izvóli le veléti
 po svojem slu, da moram koj umreti,
 pa izvé: pokorno pojdem na to pot.

A preden, pesem, greš iz nje bližine,
 še Amorju, ki ključi dani
 so mu do src, v zagovor moj govôri:
 »Že zbog napeva mojega miline
 le-tu pri njej ostani
 in zanj, ki služi ti, kar prósi, stôri!
 O, naj mu odpusti, jo pregovôri,
 naj iz oči mu njenih sine mir!«
 Zdaj pojdi, pesmica, pred njeno dver!
 Naj spremlja sreča, čast ta tvoj odhod!

XIII

(V sonetu pripoveduje o notranji vojski med mislimi.)

Ko sem bil že povedal, kar mi je bil Amor ukazal, so me po pravkar opisani viziji začele mnoge, različne misli napadati in skušati, druga drugo skušaje nadvladati; od teh so zlasti štiri motile pokoj mojega življenja. Ena je bila ta-le: »Gospostvo Amorjevo je hvalevredno, ker odvráča duha svojih zvestih od vsega nizkotnega.« Druga je bilà ta: »Gospostvo Amorjevo ni hvalevredno, ker mora njegov zvesti služabnik tem več trpeti, čim močnejše vanj véruje.« Tretja je bilà ta: »Ime Amor tako sladkó zvení, da se mi zdi nemogoče, da ne bi bilo tudi njegovo delovanje večinoma sladkó, saj se imena natanko ujemajo s svojimi predmeti, prav kakor je zapisano: Nomina sunt consequentia rerum.« Četrta pa je bila ta: »Gospa, ki te zaradi nje ima Amor takó trdó, ni kakor so druge, ni omahljivega srca.« In vsaka me je obdelovala takó, da mi je biló kakor tistemu, ki ne vé, po kateri poti bi šel, in ki hoče iti, pa ne vé, odkod bi pot nastopil. In če sem mislil na to, da bi izbral in poiskal vsem skupno pot (t. j. Beatrico), s katero bi se vse (štiri) soglašale, sem videl, da mi je bilá ta zelo sovražna, to je: moral bi na pomoč klicati usmiljenje, usmiljenju se vsega izročiti. — In v tej bridki negotovosti se mi je zahotelo napisati nekaj verzov; zložil sem tedaj sledeči sonet:

O Amorju vse misli govorijo,
a velik boj med mislimi se bije:
ta polna hvale Amorja moči je,
a ona zove spet to moč norijo;

o b t e j se sladki upi mi budijo,
o b o n i pa okó solzé mi lije;
samó srcé naj: »Milost, milost!« vpije
v trepetu, to mi složno vse velijo.

Izreči sodbo o njih srcé me sili,
ne vem pa, ktera prava, ktera lažna;
zato med dvomi, kaj je Amor, niham;

ustrežem dvomom vsem, če milo vzdiham,
kličoč gospó, ki zmer mi je sovražna —
Usmiljenje, vsaj ti se me usmili!

XIV

(Povabljen k nekemu pirovanju ne prenese navzočnosti Beatričine; ta in ostale gospe se smejejo njegovi zbeganosti.)

Po tej vojski nasprotujočih si misli se je zgodilo, da je predražestna prišla v družbo več plemenitih gospâ. Pa tudi mene je privedel prijatelj, ki je mislil, da mi naredi veliko veselje, če mi pokaže toliko ženske lepote. Ker pa sem komaj vedel, kam me pelje, in sem se popolnoma zaupal svojemu spremljevalcu, ki je bil (na ta način) enega svojih prijateljev (kakor sem pozneje zvedel) v smrt speljal, sem ga vprašal: »Čemu sva prišla k tem gospem?« Odgovoril mi je: »Da jih dostojno počastiva.« Žené so bile zbrane okrog plemenite gospé, ki se je bila tisti dan omožila. Po običaju mesta so ji hotele pri prvem obedu v hiši mladega soproga delati družbo. Tako sem sklenil, na ljubo svojemu prijatelju ostati v družbi, da bi bil na uslugo gospem. Kmalu po tem sklepu pa sem začutil čuden drget, ki mi je prihajal od leve strani mojih prsi in se mi je naglo razširil po vsem telesu.

Da bi (drget) prikrlil, sem se naslonil na neko vso dvorano obdajajočo stensko slikarijo. Da bi videl, je li kdo moj drget zapazil, sem dvignil oči h gospem in med njimi zagledal predražestno Beatrico. Tedaj se mi je pod silo ljubezni, zbog bližine predražestne, duh tako zmedel, da so mi samo še oči služile. Pa tudi duhovi mojega vida so se morali umakniti iz svojih delavnic, ker je Amor hotel sedeti na njih mestu, da bi gledal čudovito ženo. (Dalje)

RAZGLEDNIK

KNJIŽEVNOST

Narte Velikonja, Besede. Povest. Sodalizio S. Ermacora, Edit. Gorizia (Družba sv. Mohorja, založba. Gorica). 309 str.

Spet nas Narte Velikonja vodi v svojo domačo otliško faro na visoki planoti ob robu Trnovskega gozda med Čavnom, Golaki, Medvedjim in Oblim vrhom nad Ajdovščino v Vipavski dolini, kamor nas je popeljal že v lanski mohorski povesti »Naš pes« (Mohorjeva knjižnica, 84, Celje, 1936). In spet je to domačija pisateljevih mladih let, ko je bil na Otlici za župnega upravitelja Ed. Meznarič, v Dolu za šolskega vodjo Edm. Čibej, za gozdnega upravitelja inž. Hanuš z gospo Rozo, za gozdna čuvaja pa (poleg Velikonjevega očeta in starega očeta, ki ju pa v tej povesti ne vidimo) drž. gozdarja Jožef Jelinčič in Nemeč Siegl: domačija Velikonjevih šolskih in dijaških let v tistem poslednjem desetletju pred véliko vojskó.

A zdaj nam pisatelj ne razgrinja kakor v povesti o Belinu in rajnem bratu Gusteljnu svojih mladostnih doživljajev, niti nam ne pripoveduje o tovariših pri igri in v šoli, bratih in sestrah, očetu in materi in maminih starših, nič ne vidimo več otroških iger in otroških skrbi, otroškega veselja in otroške žalosti, nič blažene otroške brezskrbnosti — v življenju preskušeni človek se ozira na vse to z nekim smehljajočim se ganotjem, saj bi svojih življenjskih skušenj, dobojevanih bojov, premaganega trpljenja kljub domotožju po tistih lepih časih vendarle ne hotel zamenjati tudi ne za svoj lastni nekdanji otroški raj. Namesto otroškega raja vstaja v »Besedah« pred našimi očmi nekako ves otliški svet sploh, z Otlico in Dolom: pokrajina in zemlja, ljudje in življenje, občina in fara.

Pokrajina in zemlja, z vodo siromašna, s kamenjem bogata, s plitvo, skopo prstjo, z njivami z zloženim kamenjem zavarovanimi, s pustimi travniki po rebrih in kotanjah, s kamenitimi pašniki po bregovih; z »deželo« jo veže nova cesta, drzno po čavenskih strminah izpeljana, s predori in z mostovi nad prepadi; a vodovoda še nima — dobila ga je šele pozneje — zato pa je ob suši joj in prejoj: kapnice se izpraznijo, kali posuše in treba je po ure daleč iz potoka Lokavščka visoko v breg nositi vodo za žejno živino, za kuho in za človeka. — Ljudje vseh slojev: kmetje in bajtarji, župnik, učitelj in učiteljice, obrtniki in šivilje, krčmarji in gozdarji, cerkovnik in občinski pisar, kramar in krošnjar, hlapci in dekletke, pastirji in

dninarji, slaboumni in občinski siromaki. In med vsem tem ljudstvom prava pisana mnogovrstnost življenja, mladega, v prihodnost strmečega, in starega, s krivdo iz preteklosti obloženega, s slepo strastjo za častjo, za imetjem, za ljubezensko slo drvečega, in zvesto za poštenje in pravico, za mir in spravo se prizadevajočega, srdito maščevalnega, v bojazni trepetajočega, pogumno zravnaneega. K temu še občinske skrbi za šolo, za župnijske potrebe, za vodo in kurjavo, za cesto in gnojišča; nasprotja med gruntarji in malimi ljudmi, med gozdarji in lovskimi instinkti kmečke mladine in še to in še ono in še tretje.

Vso to pestrost življenja je zajel pisatelj v razmeroma tesni časovni okvir košnje in žetve, ko se ob košnji stari župan Mlakar zaduši pod prevrnjenim senenim vozom in se v naslednjih tednih ob boju za županski stolec razburijo duhovi in razvnamejo strasti, da se razdirajo stare in sklepaajo nove prijateljske in ženitvene zveze, da se odkrivajo in kaznujejo stare krivice in delajo nove, da zagrne plaz vedno večajočih se govoric vso občino in faro. Suša in vročina, ki prav v tem času kakor môra ležita nad pokrajino in trpinčita vse živo stvarstvo in jemljeta človeku mirno razsodnost, sta sicer nedvomno za te kraje zelo značilen podnebni pojav, značilen tako za trdost življenja kakor za trdoživost človeka teh krajev; a pisatelju sta razen tega nekak simbol tudi za duhovno dogajanje: suše in vročine nerazsodnosti in strastne razvnetosti v človeških glavah in srcih. »V vročini vse raste v besedi in možganih«, premišljuje v svoji zadregi občinski pisar Brus. In ko volitve minejo — čisto nepričakovano postane župan mimo vseh, ki so se za to čast potezali, najpreudarnjši izmed občinskih mož, Liher, ki se za čast kar nič gnal ni — in ko še pred otliško šagro (žegnanjem) pri fari Angelski gori pozni poletni nalivi spet napojijo zemljo, napolnijo kapnice in kale in potoke ter ohlade ozračje: tedaj se umirijo tudi duhovi, stara prijateljstva premostijo nove prepire, mlade zaroke umirijo stara sovraštva. Nekaka simbolika se izraža tudi v naslovu povesti. Nadučitelj razlaga občinskemu tajniku dogajanje ob volitvah: »E, za volitve je treba kaj pristaviti, da bolj vleče. Nekdo se mora zoper kaj boriti, nekdo mora kaj obljubiti, nekdo mora popravljati krivice, ki so jih storili drugi, četudi je bil sam zraven. Za volitve je treba besed in ljudje radi poslušajo!«

Velikonjeva povest je pisana realistično mirno, tako da stvari tako rekoč same zase govore, pri tem pa živo in mikavno; kar jo pa posebno odlikuje, je nazornost, s katero je pisatelj postavil pred nas pokrajino in življenje v njej, zlasti pa ljudi, ki se kar sami od sebe oblikujejo pred nami s svojimi lastnimi besedami in dejanji, dejal bi, ne da bi jim pisatelj kaj iz svojega dodajal. Ta mirna objektivnost pripovedovanja pa je povzdignjena v nekako večnostno tipičnost z dejanjem samim in z vesoljno mislijo, izraženo v njej, da morajo kljub vsemu nasprotnemu videzu mir in pravica in ljubezen v življenju naposled vendarle zmagati. Posebno se to vidi v dogajanju med tistimi osebami, ki ob vsej občestvenosti vse povesti — vendarle najbolj zajemajo bralčevo zanimanje. Staro nasprotje med podžupanom krčmarjem Čibejem in bivšim županom Rugarjem — Rugarjeva

žena Reza je bila poprej Čibejeva izvoljenka in se je poročila z Ruparjem šele, ko se je bila s Čibejem nekaj sporekla — se zdaj še poostri, saj sta si najstrastnejša nasprotnika v boju za župansko čast in prav zaradi tega — oba propadeta; a Ruparjeva hči Rezka in Čibejev sin France to sovraštvo le premagata, ko njuna ljubezen kljub vsem zoprnostim v odločilnem trenutku le podere vse ovire. In tudi stara Čibejeva krivica do slaboumnega občinskega pastirja Lindeta dobi nekako zadoščenje — vdovec Čibej namreč ne samo, da je sina in mater zatajil, ampak je otroku tudi um pohabil, ko ga je v jezi s krepelcem s češnje sklatil. Lindejev po poli brat Čibejev France in njegova nevesta hočeta ubožca k sebi vzeti, a Linde ostane rajši pri Francetovem najboljšem prijatelju Mlakarjevem Andreju.

Tudi kompozicijsko je povest dobro premišljena; dasi se v začetku množica oseb in drobnih motivov človeku zdi nekako brez tesnejše zveze, se naposled vendarle vse skladno uvrsti v enotno sliko otiške občine in njenega življenja.

»Besede« niso le doslej najobširnejši Velikonjev tekst, ampak tudi eden najboljših, kar jih je doslej napisal, hkrati prava poljudna domačijska povest, ljuba nam toliko bolj, ker nam kaže slovensko domovino onstran mej. Za morebitno novo izdajo za vse slovensko ozemlje bi bilo dobro, če bi se knjiga opremila s pregledno zemljevidno skico, z razlago posebnih otiških narečnih izrazov in morda z nekaterimi pokrajinskimi slikami.

I. Grafenauer

Uredništvo pa je prejelo še tale dopis pisatelja »Besed« N. Velikonje:

V zadnji številki DS berem, da ste prejeli v oceno tudi mojo knjigo »Besede«. Knjiga je razprodana; zato ne bom nikomur škodil, če povem — in mislim, da sem dolžan povedati — nekatere stvari.

Pri prepisovanju rokopisa, tiskanju in črtanju zaradi višjih sil se je v knjigo vrnilo nekaj napak, ki so vsakemu razumljive tam, kjer je zamenjana samo črka, a ne razumeš jih, če je nastala nova, včasih celo nesmiselna beseda.

Lepo Vas zaradi tega prosim, da vzamete na znanje:

1. Naslov V. pogl. je ostal nepopravljen; zdaj visi to poglavje v zraku.
2. Knjiga bi se morala končati z odstavki: »Ljudje so mislili...« do... »presenetiti.«

3. Višja sila je zmaličila enega glavnih motivov, ker je zdaj v knjigi tako, kakor da v pogl. XXX. deklica Vida ve, kaj kupuje. Vsa intriga njene nasprotnice pa prav na tem sloni, da deklica tega v svoji naivnosti ne ve. Zato je tudi zaradi tega pogl. XXXIII. nejasno.

Ker je dovršen del knjige slonel na tem motivu in jo je v izvirniku prepletal, se povest zdi nekoliko — brez moje krivde — postraniva.

4. Morala so izostati nekatera krajevna imena, zaradi tega tudi ves opis krajev v okolici Vipavske doline.

5. Zelo so me vznevoljili pogreški, ki spreminjajo smisel besed. N. pr.: »Mlada« mesto »Klada« na str. 195, »doline« mesto »soline« na str. 209, »Krave ... šetale se« (!) mesto »šelale se« (kar pomeni: dregale se z rogovi) in »nepokvarjenemu« mesto »nepodkvašenemu« (koruznemu kruhu) na 243.

6. Prvič v življenju berem besedo »opasilo«, kar izpričuje sicer, da premalo poznam goriške izraze, a prav zaradi tega ne spada v knjigo, ki hoče zajeti samo besedni zaklad Dol-Otlice.

7. Višek iz pogreškov nepopravljenega prepisa pa je vsekakor »slana« na str. 15. [Slana v junijski vročini in suši (!)].

Prepisa zaradi bolezni nisem mogel sam pregledati.

Pomisliti je dalje treba, da se je povest stavila v Trstu, popravljala v Gorici.

Ni s tem rečeno, kakor že omenjeno, da so vsi takšni pogreški navedeni, na zgolj tiskovne se pa nisem oziral.

Dovolite, da se pri tem dotaknem tudi načelnega vprašanja, ki so ga hoteli nekateri sprožiti pri tej knjigi: bili so mnenja, da bi moral biti v knjigi samo en motiv, dočim naj bi ga drugi osvetljevali samo mimogrede. Jaz sem drugega mnenja, ker gre za občestvo vasi in se v resnici ne osredotočuje samo v enem motivu. Zame so bili vsi motivi važni. Velikonja

Franc Bevk: **Človek proti človeku**. Zbr. sp. III. zvezek, str. 408. Založba Jugoslovanske knjigarne. Tiskarna sv. Cirila v Mariboru 1937.

Iz naslova se ne spozna, da je to zgodovinska povest iz 14. stoletja, kakor bi hotel pisatelj obrniti pogled v splošnočloveško in v nadčasovno zakonitost. Bila je to doba propadanja, da v njej še zdaj rajši gledamo mogočne razvaline starega, kakor težko vstajenje novega življenja. Pravi srednji vek je bil mogočna stavba, zgrajena na svetovnem nazoru idejnega realizma. Po njem imajo pravo resničnost le splošne ideje (pojmi), individualne stvari in osebe so le upadek ideje, zato so tudi nepopolne in manj resnične; pravo bitnost imajo le v celoti in splošnosti (universalialia ante res). To je v bistvu Platonov nazor, posnet iz miselnosti jezika, ki ima tudi za posamezne stvari le vrstne, splošne pojme, vsaka beseda pomeni splošno idejo. Posledica idejnega realizma (sedaj bi rekli idealizma) je, da ljudje više cenijo splošnost in skupnost kakor posamezne stvari. Osebna volja se ukloni skupni, in individualnost avtoriteti, ki predstavlja skupnost. Etika nepopolnega človeka je ljubezen in odpoved, ki vežeta človeštvo v celoto; altruizem je več ko egoizem, in splošna uporaba stvari je važnejša ko privatna last. Država je bolj ideja človeške skupnosti kot organizacija sile, ker jo le zvestoba vazalov veže v enoto; a križarske vojne pričajo, kako je tudi ona znala mogočno razviti zunanjo moč. V 14. stoletju pa že dobiva oblike novo pojmovanje stvari, nominalizem, ki pravi, da so resnični le individui, splošnost pa je brez realnosti in da so splošna imena ljudje šele pozneje dodali (universalialia post res). Zdaj postane individuum važnejši ko celota ali avtoriteta in povsod vstaja uporni duh. Verski reformatorji trdijo, da je zveličanje navezano na osebni doživljaj združitve z Bogom, ne na skupnost edinozveličavne cerkve. Vazalska zvestoba se spremeni v pohlep po osebni moči in po kopičenju privatne lasti, ki so jo nekdanj smatrali za rop. Univerzalna ideja človeštva tako pade v pozabo, da vitezi, nekdanji zaščitniki prostosti in pravice, postajajo cestni razbojniki, ki ponoči napadajo trgovce in kmete. Nominalizem (zdaj bi rekli realizem) seveda ni tega kriv in je bil za tedanji čas celo potreben, da se je pogled obrnil

od spekuliranja s pojmi v stvari in izsledovanje prirodnih zakonov. Individualizem je poleg verskega odpada rodil tudi lepše sadove, ki so prišli šele v renesansi in 19. stoletju do veljave, n. pr. prebujenje narodov, človeško dostojanstvo itd. A ker je zabredel v enostranost in se odtrgal od smisla življenja, se sedaj sodobno gledanje resnice zopet čedalje bolj opira na srednjeveško načelo *καθόλου*, ki pravi, da individuum ni odtrgan od celote, ampak se oblikuje iz splošne moči, da individualna zavest vstaja šele iz splošne zavesti.

Snov Bevkove povesti je upor goriških plemičev, z grofom Henrikom III. na čelu, proti oglejskemu patriarhu, ki je bil tudi posvetni knez v Furlaniji, Istri in Kranjski. V letu 1349. divja strašna kuga po deželi, potem ko so jo že opustošili veliki potresi, kobilice in razbojniški vitezi. Uporniki mislijo, da je prišel čas, ko bodo mogli na patriarhov račun razširiti svojo posest. Res se jim posreči, da umore patriarha Bertranda, a novi patriarh Nikolaj, brat Karla IV., ki pride iz Češke z nemškimi najemniki, zopet upostavi vlado in se nad morilci strašno maščuje. Središče romana, od koder se pleto niti do patriarhove in uporniške stranke, je grad slovenskega plemiča Božidarja pri Cerknem na Goriškem. Uporni duh časa proti avtoriteti je zajel tudi oba njegova zakonska otroka Jerka in Ireno. Kakor se plemiči upro proti patriarhu, tako se Jerko iz upora proti surovemu viteškemu življenju upre očetu in stopi v samostan. Hčer je oče obljubil razbojniškemu vitezu, a ona se je že zaljubila v viteza očetu nasprotne stranke, Friderika de Portisa, v katerem živi še stari viteški ideal. Božidarja doleti v boju z uporniki smrt. De Portis se zdaj lahko poroči z Ireno, a odločeni so mu le kratki dnevi sreče. Po zavrtnem umoru patriarha, pri čemer je pa on nedolžen, ga vendar kot upornika zadene strahovita kazen z vso iznajdljivostjo propadajočega človeštva. Izdan od nekdanjega prijatelja, pade v roke patriarha Nikolaja, čigar krvniki mu v počasnih mukah odrežejo nos, jezik, ušesa, iztaknejo oči in po obglavljenju odsekano roko obesijo na mestna vrata v naslavo krviželjni množici. Zdaj nastopi za Jerka dolžnost, da zapusti samostan in gre branit za svojo sestro domači grad, ki si ga lasti patriarhov pristaš in nekdanji ženin, razbojnik Volderik. Jerko pri obrambi pogine sredi požara, Irena pa se reši, a se da po navadi prenapetega časa zazidati. (To so bile t. zv. *inclusae*.) Od Božidarjeve rodovine ostane še njegov in njegove dekle nezakonski sin Ambrož, od Portisa pa njegov sluga in potujoči pevec Vigando, ki doživlja sklepni akord povesti iz kaotičnega časa: »Dan je, pride noč in bo zopet dan.«

Ves roman je slika razpadajoče nravnosti in vseh človeških vezi v nekem času s podobnimi razmerami kakor v svetovni vojni, ko so ljudje padali iz družinskega in družabnega reda na prvotno živalsko stopnjo. Osebe ne poznajo več drugih ciljev ko skrb za golo življenje in upor. V tlačanih je uporna misel proti grabežljivemu plemiču, plemič se upira knezu, otroci očetom, kakor se cela doba gradi na upor proti ideji. To je obenem upor čutnega in nagonkega človeka proti višjemu vzgonu človeške narave, ki je ustvarila moralni red družbe. Vohunstvo razbije zaupnost med ljudmi, egoističen pohlep uniči ideal zvestobe, da se spreminja v izdajstvo.

Ljudje brez moralnega ravnotežja postajajo plen nebrzdane sile trenutka in viteška plemenitost se umakne surovosti. Tako udari graščakov hlapec za plačilo tlačana s sulico in plemič tepe z bičem onega, ki mu pove resnico, ne pa onega, ki je kriv. Nasilje dobe se kaže zlasti v krutosti kaznovanja: kmete natikajo na kole, razbojniški vitez odreže patriarhovi vohunki jezik. V višje človeštvo se dvigajo le Jerko, Irena in de Portis, ki jim svetijo že skoraj zadušeni krščanski in viteški ideali. Zdi se, da vidi pisatelj rešitev problema o uporuh v dejavni ljubezni in preprosti resnici »Odpovej se meču!« ki jo oznanjata meniha Rafael in Elija, toda na koncu tragedije se odpira bodočnost onim, ki so bili prej hlapci in dekle. Bevk le rahlo naznači cilje, življenje naj se samo razlaga.

Izraz tragedija ni neprimeren, ker pisatelj že z razdelitvijo v pet delov naglašaja značaj drame v petih dejanjih. S Pregljem ima skupno to, da so poglavja v posameznih delih bolj strnjena v enoten tok kakor razločno oddeljena. Podrejenost poglavij občutju celote je podobna impresionistični sliki, kjer tudi obrisi stvari nekako izginjajo, pa tudi neprekinjenemu toku dramatičnega dejanja z enotnim efektom. Dramatična povest doseže vrhunec napetosti ob koncu tretjega dela po zavratnem umoru patriarha Bertranda. Pisatelj, ki ne ljubi glasnega patosa, izraža to napetost zadržano kot bolečino narave. »V tihoti pozne noči se je dvignil ranjeni konj, vpil in tožil kot človek. — Po nebu je plaval mesec, sijal čez polje in gozdove, ki so trepetali v vetru, kakor da se tresejo od groze.« To je groza balade. Padajoči četrti del, ko se Jerko poslovih od desnice de Portisa, grozo spreminja v trden razumski sklep, konec petega dela pa ima že pripoveden značaj. Po stopnjevanju do viška nastopi padanje.

Dramatični elementi se kažejo še drugače. Bevk ni vseveden pisatelj, ki nič ne pove, od kod vse to ve, ampak stališčen epik, ki hoče le to vedeti, kar vedo osebe. Podobno mora dramatik biti v ozadju, ki sploh ne more drugače govoriti kot po svojih osebah. Stališčni epik se imenuje zato, ker gledamo dejanje le s stališč posameznih oseb v povesti, ne pa lastne pisateljeve izjave. To je še vedno osnovna lastnost tega pripovedovanja, čeprav ga ne izvaja več z vso doslednostjo, včasih že začutimo vsevednega pisatelja. Mesto da bi objektivno poročal o Božidarjevem gradu, predoči različna stališča: kaj govore o njem ljudje, kako se razgovarja o njem skupina mimoidočih vitezov in kaj meni sam Božidar o njem. Enako pisatelj ne pove natančneje, ali je Ziliola ljubila Jerka ali ne, ampak celo sam ugiblje iz njenih besed in njenega ponašanja, kaj je resnica (str. 109). Bralcu ostane naloga, da stališčne vtise zveže v enotno občutje. Stvari (osebe in dogodki) pri tem ostajajo v ozadju in izgubljajo jasne orise, vse težišče je preneseno v notranjost, kako osebe povesti stvari doživljajo. Pri Sienkiewiczu ali pri Finžgarju vidimo jasnost dogodka, tukaj je zaviti v impresionistično poltemo doživljanja, ki ga ne zvemo od avtorja, ampak od njegovih oseb. Dalje se avtorjevo pripovedovanje trajno zavija v govor njegovih oseb; to se imenuje psevdobjektiven govor. Avtor začne poročati, a naenkrat začutimo, da to govore njegove osebe. N. pr.: »Vezla je odejo. Rdeče rože z zlatom pretkane (avtor). Kdo bo spal pod to odejo?« (To je že nekak samogovor

Ziliole, avtor pa ga podaja kot svoje poročilo). Psevdoobjektivni govor je preskok iz epičnega pripovedovanja v dramatično doživljanje, ko da slišimo osebo govoriti. Pri Bevku je nebroj takih primerov. Dramatični element so tudi mnogoštevilni monologi in dialogi, v vse večji meri ko v starejši povesti. Prej je pisatelj pripovedoval fantaziji poslušalcev, nova impresionistična tehnika pa hoče vse predočevati za oči kot na odru. Poleg tega je starejši roman povedal, kdo govori, tu pa je treba večkrat šele ugibati ime govoreče osebe. Oseba ostane v poltemi, le njen doživljaj izstopa. To je sicer visoka kultura pripovedovanja, a je nekoliko utrudljivo za bralca, zato se najnovejši čas od dramskega uprizarjanja zopet vrača k stari epični tehniki.

»Človek proti človeku« je roman iz dobe začenjajočega se individualizma in strank, katere konec smo morda doživeli s svetovno vojno. Pisatelj je razvil v njem vso svojo silo in ustvaril v svojem slogu dovršeno delo.

Dr. J. Šilc.

Franc Bevk: Ubogi zlodej. Gorizia 1937. Unione editoriale Goriziana. Tipografia Consorziale Trieste. Strani 170.

Snovna vsebina povesti je zajeta iz goriškega življenja in kar najbolj preprosta. Ubog kočar ne najde več doma svoje žene in hčerke, ko se vrne iz gozda. Od soseda zve, da so ženo v njegovi odsotnosti odpeljali v norišnico v Benetke, hčerko pa dali nekemu sosedu v rejo. Žena je bila res nekoliko omejena, pravi vzrok je pa bila pohlepnost nekega drugega soseda, ki je hotel kot varuh dobiti oblast nad revno kočarjevo posestjo. Ta brezsrčnost kočarja tako razsrdi in zmede, da krivcu zažge gozd. Vtaknejo ga v trimesečni zapor. Ko se vrne, najde ženo spet doma, a zakonski mir je uničen, ker je tujina ženo predrugačila in ji vdahnila željo po gosposčini. Res kmalu postane žrtev gosposkega zapeljivca, ki pa mora pobegniti v mesto pred kočarjevo jezo. Ženo pa zdaj navda tako sovraštvo do moža, da res zbesni in ga v spanju ubije.

Povest je ponatis iz Doma in sveta 1934/35, a pisatelj jo je skrbno popravil, dodal v sredi novo trinajsto poglavje in konec. Dasi je vsebina v bistvu ostala ista, je vendar iz popravkov in dodatkov opaziti nekoliko zmernejšo stilistično voljo. Prej je hotela biti povest le izrez iz življenja, ki naj se samo razlaga, zdaj je pisec čutil potrebo, da ta izrez dopolni in pojasni usodo oseb, kar je bilo prej prepuščeno bralčevi domišljiji. Spoznanje neke osebe, ki bi drugače morda ostalo samo osebno in stališčno mnenje (18. pogl., str. 105), je zdaj podal na koncu kot lastno izjavo, ki gre od prejšnje naključnosti v jasnejšo zakonitost življenja: »Človek je lahko srečen tudi v svoji bedi. Gorje nastane, kadar tuja roka samovoljno poseže v njegovo usodo.« Tuja roka je premodro pokroviteljstvo občinske oblasti, za katero se skriva le pohlepnost sosedov. Bevkovo življenjsko gledanje izvira iz nazora, da je sedanji človek osamljen individualist, ki ga ne bodo obudile v skupnost onemoglo kričeče teorije o občestvu, ker so v bistvu le nasilje nad krščansko človeško naravo. Njegov človek se odpira le občestvu ljubezni, ki pa je že zdavnaj zadušeno v egoizmu. Tudi Človek proti človeku pozna le individuum in maso, ne pa človeške skupnosti. (Masa je le

pomnožen individuum, ne pa skupnost.) Svojo pisateljsko nalogo je videl sprva le v odkrivanju življenjskega naključja, zdaj skuša že ugotavljati življenjske cilje. Zato mu tudi v stilu postaja važna oblika, ne golo pred-očevanje življenjskih trenutkov. Prej je delal take stavke: Ustavil se pri Pologarju. Če potrebujejo hlapca? (DS 1934, str. 256). Okleščke je metal v stran. Za drva. (Tam, str. 147.) Pogledal je pod sé. Gozd, ki je pokrival breg med senošetjo in potokom. (Tam, str. 147.) V ponatisu pa: Ustavil se je pri Pologarju in vprašal, ako potrebujejo hlapca. (18) Okleščke je metal v stran, da jih v jeseni zdrobi za drva (7). Pogledal je podse, na gozd, ki je pokrival breg med senošetjo in potokom (7). Prejšnji fragmentarni stavki in goli posnetki življenjskih trenutkov so zdaj vezani v enotno stavčno misel. V fragmentarnih stavkih je bilo več čustva, ker je treba več dopolnjevati, v popolnem stavku je več smisla za umetniško pripovedno obliko.

Ali osnovne poteze impresionistične povesti so ostale. Pisatelj ne pripoveduje dogajanja, ampak kako ga osebe doživljajo. Realist bi začel z dogodkom, tu pa pripoveduje, kako oseba dogodek zve in kaj se v njej godi. Zunanjega dejanja je prav malo, toliko več pa v notranjosti oseb.

V tesno doživljanje je pasivno razmerje do sveta, ki ga vnaša tudi v umetniško oblikovanje. Pasiven je pisatelj, ker se objektivno poročanje vedno vdaja doživljenemu ali psevdoobjektivnemu govoru. N. pr.: »Dračje je valil na spodnji rob senošeti. (Objektivno.) Tam je nekoč rasla trava, a jo je zadušila goščava bližnjega gozda. Jeseni bo zakuril kres in prekopal tisto zemljo. (Psevdoobjektivno, ker si to misli oseba.) Pasivnost je osnovni značaj glavnih oseb. Lukež je človek, ki »ne zna usekati z jezikom ne udariti s pestjo«. Tako se razvije v njem »bolestna občutljivost« za vtise, da pobegne od »ljudi brez duše« kakor Cankarjev vagabund (10). Njegova občutljivost je tolika, da ga od opoja trenutka prevzema omotica in živi bolj v sanjah ko v resnici (18), šele delo ga iztrezni iz omame (88).

Pasivnost je tudi v slogu. Naš in drugi glagolski jeziki so ustvarjeni za aktivno doživljanje, gledamo aktivno stran naših občutij, ki so odziv naše volje, zato pravimo navadno: mislim, nasmejal se je, pojdem, pobesil je roke. Impresionizem pa gleda neko skrivnostno voljo v nas, ki jo morem le trpno sprejemati, zato pravi Bevk: pride mi misel, obšla ga je misel (40), misel se ga je dotaknila (71), noga bo stopila (87), roke so mu obvisle ob telesu (78). Odtod tudi obilje brezosebni glagolov: Imelo ga je (56), v srcu mu je pelo (49), mrzlo ga je zgrabilo za srce (71), šlo ji je na smeh (91). Brezosebni glagoli so izraz naše pasivnosti, razgibane od skrivnostnega sveta zunaj nas ali v nas, do katerega smo brez moči, moremo ga le vdano sprejemati. To nenavadno izražanje hoče gledati stvari v njihovi življenjski skrivnosti, dostopni le čustvu. Knjiga je polna poetične lepote. Dr. J. Šilc.

Francè Bevk: *I fuochi di S. Giovanni*. Versione e prefazione di Umberto Urbani. Edizioni — Le lingue estere — Milano. 1937.

L. 1927 je izdala Književna družina »Luč« v Trstu Bevkovo povest »Kresna noč«, ki je bil nje povod tale: Pod Pečmi (pač gorovje blizu Cerknega, kjer je B. doma?) leži planina Jalovnik in ondi sta dve skali

videti kot dva človeka: eden je upognjen kakor grešnik, drugi se naslanja obenj, ko da ga za vrat drži. In oba, ko da bi hotela nekam priti. Ljudje pravijo: To sta Matija in njegov sin Jure, doma iz vasi Lazen, oba ubijalca. To pripovedko je B. slišal kot otrok in iz nje naredil s svojo čudovito domišljijo grozotno povest, ki ji v grozoti menda ni enake v našem slostvu. Postavil jo je dve, tri sto let nazaj v dobo, ko so hribovci nad Cerknim morali davek v ovčjem siru itd. dajati preko spravnika v Tolminu gospóski v Čedad. Vsebina je tale:

V gornji planini nad Laznami pase vaško drobnico (jalovke) Jure kot pogonič, pravi pastir je stari Štefuc, ki je Juretu, siroti brez staršev, za očeta. Jure je čokat, obrvi ima čudno zraščene; ljudje se ga nekam boje, ko da je volkodlak. Posebno ga sovraži nekaj let starejši Tinac, sin od Matije ubitega očeta. Dobra je Juretu Svetka, tudi sirota, čudežna deklica, ki jo pa Tinac zalezuje. Medtem v planini stari Štefuc umre. Jure ostane sam z mrličem v koči. Tedaj pa pride v kočó najbolj zagonetna oseba povesti — Ivaniš. Obraz ima čudno spačen, desno oko zmerom zavezano. Ponudi se Juretu za pomočnika. Zna peti stare pesmi. Juretu je dober svetovalec. Ko Jure premišlja, da bi tekmeča Tinaca ubil, mu Ivaniš venomer ponavlja: »Ne ubijaj!« V čudoviti kresni noči — šekspirjev »Sen kresne noči« menda ne pozna toliko čudes kakor Bevkova povest! — Jure odpelje Svetko iz vasi gori v planino. Ivaniš zahteva, da se pred duhovnikom poročita. Tinac organizira cel napad na gorsko kočó, ki se pa ponesreči. Jure ženo ljubosumno varuje. Ko pa sta nekoč Ivaniš in Jure odsotna, se priplazi Tinac v kočó. Zaman se Svetka brani proti nasilstvu. Tinac se krohota Juretu. Zaman svari Ivaniš: »Ne ubijaj!« Jure v slepi ljubosumnosti ubije nedolžno ženo. Ubijalec — sin ubijalčev! Izkaže se, da je Ivaniš — Matija, njegov oče!

Strmé opažamo pri branju, koliko pravljíčne snovi je še ohranjene v onih hribih. Pisatelj jo je z veliko umetnostjo združil s tragičnim dogodkom. Planinska idila poleg največje človeške strasti! Zamaknemo se pa v ta gorski svet še bolj tudi z bog jezikovnega bogastva, ko na vsaki strani srečamo novih izrazov za rastline, orodje, pohišstvo... ki so nam vobče neznani: n. pr. lepoča (lokev, kal?), gožva, medrja, napa, pečilo, močilo, konta, viharik, krhlika, kačnica, prstnik, zaspančki, olesa...

S prevodom te povesti je prof. U. Urbani prvič predstavil Fr. Bevka italijanski čitajoči publikí. V uvodu (5 strani!) razlega, zakaj je prav to delo izbral kot prvo: že sam skrivnostni lik Ivanišev mora bralca potegniti za seboj in vzbuditi občudovanje poeta-pisatelja! Prevajalec sam pravi, da je Bevk zaradi ustvaritve že samo tega Ivaniša zavidanja vreden. In če pomislimo, da so celo nam nekateri izrazi novi, moramo tem bolj občudovati tudi spretnega prevajalca, ki je za vse našel v italijanščini primeren nado-destek. En primer! »Sredi kolka ... je stal pastirski stan. Ves prostor je bil ograjen s prostíči, na katere so bile z gožvo privezane raklje.« (Str. 22.) V prevodu: »Sulle falde del cocuzzulo ... sorgeva il quartiere dei pastori. Lo spazio era recintato con pali sui quali erano fermate le stanghe a mezzo di ritorte.« (37) Vedomci so v italijanščini mannari ali pa stregoni, škratje so folletti; časih pa ni šlo: vile so pele = le ‚vile‘ cantavano... Sicer pa se prevajalec ni ognil nobeni težkoči. — »Oj planinca, oj planinca, — oj planinca zelena!« it.: »Montagnina, o montagnina, — o verde montagnina!« je

zglede prevajanja v povest vpletenih pastirskih popevk, ki jih je pastirček Fr. B. slišal in pel v svojem planinskem rajju. J. Db.

Fran Milčinski, **Ptički brez gnezda**. Povest. Druga izdaja. 1937. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. Mohorjeva knjižnica 98. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Cena za ude: broš. 39 din, vez. 51 din.

Če katera, je zaslužila ta knjiga, da se je po 20 letih prav danes spet natisnila in dala ljudem v roke, in želel bi, da bi se ta módra knjiga čim bolj razširila, da bi jo brali, s premislekom prebirali tako stari kakor mladi. Dom in svet je že l. 1917., ko je knjiga prvič izšla v Slovenskih večernicah (71. sv.) obširno poročal o njej in poudaril njene življenjske in umetniške vrednote. Danes je Milčinskega povest morda še bolj sodobna kakor je bila tedaj, ko jo je Milčinski spisal. Če je bil že v času, ki se povest v njem godi, v poslednjem desetletju preteklega stoletja, v Ljubljani in vseh večjih mestih otroku življenjski prostor hudo omejen — kako se oddahne Jerajeva družina, ko se preseli v obrobje mesta z vrtovi in zelenjem in možnostjo za vrtno delo! — danes je še mnogo bolj: le glej, kje je v modernih velikih stavbah v sredini mesta z nešteti stanovanji kaj prostora, da bi otrok na soncu in zraku mogel poskočiti in žogo vreči, kaj šele brskati po gredi in »rožice« saditi in presajati. In če je že tedaj toliko otrok bilo prepuščenih samemu sebi, kaj šele danes, ko ob »nezmernih« delovnih zaslužkih — ne samo v krogu ročnih delavcev! — mož in žena garata po ves dan, da zaslužita za stanovanje, hrano in obleko! O blaženo »stoletje otroka«, blaženo stoletje »materinskih dni«!

Umetniško odlično je, kakó življenjsko resnično, živo in nazorno in ob vsej grotesknosti človeško veljavno je upodobil Milčinski tako svoje ptičke brez gnezda: drzno naivnega pokvarjenca Kocmurjevega Tončka z vlačugasto sestro mu Micko-Irmo, zbezanega izkoreninjenca Pirčevega Tinčka, ki ga mesto z mestnim očetom vred skoraj strè, in fantastičnega sanjača Jerajevega Milana, kakor tudi njihove vzorne vzgojitelje: nasilnega pijanca in lenega zajedalca Kocmurja, tip staroljubljanske barabe, z ustrahovano ženo, visokospoštovanega predsednika pevskega društva »Strune« in iznajdljivega organizatorja družabnih zabav odvetniškega pisarja gospoda Jeraja z dražestno gospo soprogo, vsega spoštovanja vrednega čevljarskega mojstra in strahovalskega vzgojitelja in tepežniškega očeta gospoda Pirca, in še dolgo vrsto mladostnih »barabic«, kakor gumbe režočega Likarja, in drugih izkoriščevalcev nerazsodnih otrok, kakor »pobožnega« starca-berača, »slepca«-sleparja z Milančkom, »ravnatelja ameriškega cirkusa« Šparenbleka s Stan-
kom. Prav tako nazorno so narisani, časih le z dvema, tremi potezicami, prijatelji mladine, predvsem Milančkova skrbnica, zvesta dekla Jera, zlata Tončkova dolenjska teta Mica, kmet na cesti z živino in Tončkom, težak v tržaškem pristanišču z Milanom, tudi odločno »prijazni« stražnik Kobilica in Jerajev modri šef dr. Šipelj; njegov izrek, da tisti, ki domovini dá vrsto dobro vzgojenih sinov in hčera, za narod in domovino več stori kakor cela vojska kričavih javnih delavcev, velja danes še bolj kot kdaj poprej.

Užitek je slediti Milčinskemu, s kako konkretnostjo, začinjeno dostikrat s karikaturo in grotesko, te svoje ljudi prikazuje, kako jasno pripoveduje

o mnogoličnih junaščinah svojih odraslih in nedoraslih grešnikov — v motivih je naravnost neizčrpen — kako sočna je njegova govorica, kako domačnostne njegove podobe in figure, prav kakor je to poudaril že Pregelj ob njegovi knjigi o Tolovaju Mataju. Le proti koncu knjige je pripovedovanje tu in tam nekoliko bolj medlo, tudi je notranji preobrat pri čevljarju Pircu in pri Mici-Irmi bolj malo prepričevalen.

Vse k vsemu je Milčinskega povest »Ptički brez gnezda« še danes ena najboljših slovenskih ljudskih povesti, odlična tako po svoji idejni in vzgojni vsebini kakor tudi po oblikovanju ljudi in mikavnosti pripovedne zgodbe. Podobe v knjigi bodo mladim in starim dobrodošle. Ivan Grafenauer

Poljske novele. Izbral in prevedel France Vodnik. Založila Družba sv. Mohorja v Celju. 1937. Mohorjeva knjižnica 97. Natisnila Mohorjeva tiskarna v Celju. Cena za ude: broš. 21 din, vez. 30 din.

France Vodnik nam v tej knjižici nudi osem krajših pripovednih spisov, kakršne »po navadi imenujemo novele v najširšem pomenu«, iz poslednjih treh pisateljskih rodov poljskega slovstva, starejšega realizma (Eliza Orzeszkowa), predvojne moderne (Štefan Žeromski, Andrej Strug, Kazimir Przerwa-Tetmajer, Vladislaw St. Reymont, Julij Kaden-Bandrowski) in povojnega rodu (Ferdinand Goetel, Marja Dombrowska). Skoraj vsem povesticam je skupna osnovna misel o zmagoviti sili ljubezni z edino izjemo morda črtice Marje Dombrowske »Uteha«, ki pripoveduje o smrti in pogrebu grajskega pastirja in je skoraj čisto narodopisnega značaja (kakor pri nas ta in oni Podgoričanov spis). To je ljubezen do vnučkov, silnejša od smrti, ki pokliče babico s sanjske poti z rajnim možem in izpred nebeških vrat k jokajočemu bolnemu vnučku (Orzeszkowa, Babica); materinska ljubezen, ki še šibko žival požene, da za ceno svojega življenja reši mladiče, dočim graščakinja ljubezen do otroka z oholo častihlepnostjo in sirovostjo v sebi zamori (Reymont, Psica, podobno Goetel, Schmerzenreich); ljubezen do svojega Boga, ki vodi skrivnega katoličana iz siloma popravo-slavljenih krajev v Rusiji z vnukinjo na vsakoletno skrivno romanje po samotnih gozdovih in pustinjah v daljne katoliške kraje k velikonočni spovedi in obhajilu in naposled v smrt v snegu in viharju (Žeromski, K svojemu Bogu); ponižno zvesta ljubezen ubogega nesvobodnega hlapca do velikega, zdaj ponižanega gospoda graščaka v sibirski katorgi (vanjo sta skupaj prišla zardi udeležbe pri poljskem uporu l. 1863.); ta ljubezen naposled premaga še celo zadnji ostanek gosposke ošabnosti in ponosa v nekdanjem gospodarju (Strug, Gospod in hlapec); zvestoba in ljubezen do gospodarja, s katero psica (v nekakem čudežnem metafizičnem instinktu) še po smrti po rešenem mladiču, ko ta doraste, maščuje na morilcu smrt svojega gospodarja (Goetel, Schmerzenreich); ljubezen do trpečega bližnjega, ki oplemeniti še zavrženega razbojnika in morilca, ljubezen do trpeče živali, ki oplemeniti zaničevanega hlapčeta, dočim brezsrčnost človeško dostojanstvo kljub visokemu stanu uniči (Przerwa-Tetmajer, Jezus in razbojniki, Reymont, Psica); ljubezen in zapanje do zanemarjene tatinske deklice, ki v zakrknjeni grešnici premaga trmo, katere niti zapor niti tepež nista mogla ukloniti (Kaden-Bandrowski,

Napis). V večini povestic se izraža vsaj na neki način tudi spomin na boj poljskega naroda za svojo svobodo, torej l. 1863. ali v véliki vojski. Seveda je to značilnost izbora prav toliko dati na račun prevajatelja kakor značaja poljskega pripovedništva samega. Mikavno je tudi slediti razvoju pripovednega sloga od realizma Orzeszkowe do nove stvarnosti pri Dombrowski.

Prevod sam je v celoti dober in živ, le tu in tam je še ostal kak ostanek papirja: n. pr. mrtva deležniška zveza »vendar so se pesmi razlegale po hiši, začínjajoč s svojo melodijo nočno tišino« (20): boljša je koordinacija »so se razlegale in začínjale...«; enako 28: »kakor da brenče žuželke, plezajoče po travi«: brenče in škrabljajo; »ozka pot« se v slovenščini ne »prebija« skoz gosti gozd (33), ampak se vije skozenj; med vrhovi dreves ne »zija presledek« (33), ampak se vidi ozka proga neba; s sanénima brazdama ni »komaj naznačena gozdna soteska« (33), ampak ozka gozdna pot; »marčen dan« (33) ni slovenska beseda (znano je le marčno pivo), bolje »dan v marcu«; »izkušnja, da bi končal sam s seboj« (60): pravilno bi bilo »samega sebe«; »venomer bulji predse« (61): topo gleda ali strmi predse (buljiti je prehodni glagol: buljiti oči); »odtis gluhih kočijinih koles« (107): kočijskih ali kočijnih; »šla sta počasi, korak za korakom, proti taborišču« (137, podobno 175: in se korak za korakom umikal proti stanovanju); korakoma (s počasnimi, previdnimi koraki, počasi previdno); »zaskrbljeno je pogledala« (137): v skrbeh, strahoma; »sedli so po klopeh, ki so stale okoli kuhinje« (141): okoli po kuhinji (ob stenah); jezik psu ne moli »postrani iz žrela« (213), ampak iz gobca; »hrast-drevo« in »višnja-drevo« ni slovensko: hrast, višnja ali hrastovo, višnjevo drevo. Vendar so to le poredke maroge; v celoti je slog prevoda dober. Knjiga je vsega priporočila vredna.

Dr. Ivan Grafenauer

Dr. Franc Ks. Lukman, **Izbrani spisi sv. Cecilija Cipriana**. Celje. 1938. Založila in izdala Družba sv. Mohorja. — To je prva knjiga mnogo obetajoče zbirke »Cerkvenih očetov izbrana dela«, ki jo bo izdajala Bogoslovna akademija v Ljubljani pod vodstvom vseuč. profesorja za patrologijo dr. Lukmana. Skromna, preskromna, dasi lična oblika slovenske knjižice komaj daje slutiti velevažno vsebino. Ustanovitev te zbirke je kulturno-zgodovinski dogodek prvega reda, saj imajo take zbirke že vsi večji kulturni narodi. Cerkveni očetje niso samo častitljive priče verskega nauka in cerkvenega življenja, marveč tudi važni spomeniki za zgodovino, slovstvo in arheologijo tiste dobe. Njih dela so nesmrtna, ki s stoletji aktualnosti ne izgubljajo, ampak jo celo pridobivajo. V njihovih spisih imamo osnovne začetke krščanske kulture, ki iz nje vsi črpamo, iz nje vsi živimo. Pravi izobraženec bi moral poznati starokrščansko literaturo. — Zakaj zbirko začenja prav sv. Ciprian? Je eden najstarejših latinskih cerkvenih očetov; po važnosti ga v afriški cerkvi prekaša samo sv. Avguštin. Prvi zvezek prinaša Ciprianovo življenje, nekatera pisma in »Knjižico padlih«. Pisem je g. prof. prevedel 29 (vseh je ohranjenih 81). Iz njih odseva velika postava

tega Afričana, ki je bil najprej retor, nato postal kristjan, pisatelj, škof in mučenec. Ob prebiranju pisem občudujemo njegovo trdnost v veri, krotkost, zmernost in gorečnost, prilagodljivost, obenem pa nepopustljivost v načelnih vprašanjih. Vso njegovo osebnost kaže knjižica »O padlih«.

V skrbno, pregledno sestavljenem uvodu (str. 1—42) nam g. pisatelj pojasnjuje troje: duhovni lik Ciprianov, njegovo razsežno korespondenco — njegova pisma je brala skoraj vsa Cerkev —, razmere v cerkvi in rimski državi tiste dobe. V sredi tretjega stoletja po Kr. so od vseh strani pritiskali sovražniki na državo: najprej že kužne bolezni, obenem pa Germani od severa, Perzi od vzhoda, berberski rodovi so vdrli v Numidijo; v notranjosti pa je divjal pohlep po cesarskem prestolu. Krivi so bili vseh nesreč seveda kristjani. Nekako štirideset let so bili imeli mir, a l. 250. se je pričelo novo preganjanje. V miru so se bili mnogi kristjani pomehkužili. Sv. C. o tem toži: »Vsi so na moč množili imetje... V duhovnih opravilih ni bilo več vdane pobožnosti, v službah ne polne zvestobe, v dejanjih ne usmiljenja, v življenju ne strogosti. Moški so negovali brado, ženske lepoticile obraz, pačile oči, lažnivo barvale lase... Predstojnike so z naduto ošabnostjo prezirali, s strupenim jezikom se med seboj preklinjali, z zakrknjenim sovraštvom živeli v neslogi.« (Knjižice »O padlih«, pogl. 6., cit. str. 191.) Pregarjanje je po božji previdnosti — to je stalno mnenje Ciprianovo — Cerkev očistilo, utrdilo. V tistih hudih letih (250—258) je bil sv. Ciprian v Afriki vsem kristjanom, škofom in vernikom, glavna opora. Kakor je pred 1700 leti v latinskem, nam govori danes v našem slovenskem jeziku sv. Ciprian o veselju in žalosti Cerkve.

J. Kraljič

F. S. Finžgar, **Sedem postnih slik**. Založila Mohorjeva družba kot 2. zvezek knjižne zbirke: *Studenci žive vode*. Pa niso same slike, kakor bi hotel naslov; pravi in dovršeni govori so. Brez strahu govornik sega v sodobno družabno življenje. Družba je bolna, ker jo razjedajo uživanjaželjnost, strahopetnost, dvom, neznačajnost, kvarni vplivi mase, napuh, naveličanost življenja. Sonca nadnarave ne čuti, rešilnih zvezd ne vidi, ker ne pozna Kristusa, ki je Pot, Resnica in Življenje. Edinole evangelij more razložiti, pa tudi olajšati sedanjo bedo in stisko. Zunanje okoliščine so se pač v stoletjih spremenile, človeška narava s svojimi dobrimi in slabimi lastnostmi se ne izpremeni. Tudi božja beseda je ostala ista in božja ljubezen se ni zmanjšala. Socialnih cerkvenih govorov nimamo mnogo! Pisatelj je kot izkušen dušni pastir z izbrano in kleno besedo obdelal kočljivo snov. Socialni delavec, literat in duhovnik — zlasti v mestih in v delavskih naseljih, bo s pridom rabil omenjeno delo. Najboljše priporočilo pa je že pisateljevo ime.

J. Kraljič.

Jos. Lavtižar: **Šentjoški gospod Šimen in njegovi sodobniki**. Zgodovinska povest iz 18. stoletja. 1938. Samozaložba (Ráteče-Planica).

Mnogo nas hodi k Sv. Joštu nad Kranjem. Prelep izlet! Ali pa kaj vemo o preteklosti te izletne točke? Koliko življenja in mrgolenja je bilo tu že samo v letih 1751 in 1752, ko je tedanji vodja te božje poti Šimen Vačavnik, »šentjoški gospod«, roj. 1691, u. 1765 pri Sv. Joštu, postavil »svete

stopnice« (»štenge«)! Bil je čudovit mož. Kot kaplan v Kranjski gori (1718 nsl.), v Sori, župnik v Preddvoru (1738—41) je učil mladino brati in pisati; pri Sv. Joštu (1741—65) pa je dvignil božjo pot na vrhunec. Da je dobil dovoljenje za sv. stopnice, je potoval dvakrat v Rim — peš!

Knjižica (122 str.) se res bere kot »povest«: šele proti koncu zvemo za življenjsko skrivnost g. Šimna: načrt sv. stopnic. Kakor knjigi o Trubarju in Hrenu tako tudi le-ta v vsem kaže prijetni Lavtižarjev slog: kakor v kaki galeriji slik smo — okrog glavnega junaka je nanizanih kar brez števila kratkih monografij o cerkvah, krajih, sodobnikih (P. P. Glavar, Pa-glavec, Basar, Benedikt XIV. itd.), vse pa povezano s prijetnim dialogom in življenjsko modrostjo avtorjevo. J. Dbv.

Knjižnica Mladinske Matice za l. 1937.

Josip Ribičič, **Nana, mala opica**. Knjiga za najmlajše — za cici-bančke. Ribičič je znan mladinski pisatelj. Tudi to delce je okusno ne le po lepem tisku, po zabavnih Omahnovih ilustracijah, ampak tudi po obdelavi. Bere se prijetno, mladina ga prebira z zanimanjem. Vse dogodivščine po-redne opice Nane, ki se je vsega mogočega naučila v cirkusu, kjer je bila ujeta in jo oče težko pričakuje, veselo svidenje, klatenje po gozdu, zopetno ujetništvo in srečni konec. Vse to je podano na lahek, mladini razumljiv način. Vendar pa to delo ne dosega njegovega izbornega Miškolina, napisanega pred leti. T. Čokan

Davorin Ravljen, **Šimej iz Roža**. Knjiga iz krajev, za katere se bolj in bolj bojimo. Knjiga, ki naj vzbudi v mladini ljubezen do rodne grude, do onih, ki niso z nami, čeprav so naši. Ni knjiga sicer dovršeno delo, a biti moramo v teh dneh, ko slovenski sinovi pljujejo na naše svete stvari, ko nam od zunaj grozi povečana nevarnost, veseli vsakega, še tako skromnega dela, ki poskuša pokazati naše lepote in vzbuditi ljubezen do naroda, do jezika, ki nam poje med Sočo, Dravo in Sotlo. Ta knjiga skuša vzbuditi v mladini to ljubezen s tem, da riše boje Korošcev za svojo bitnost, in to ji daje pravico, da je izšla, in priporočilo, da se razširi med mladino. Knjigo krasi okusne Gasparijeve ilustracije, izdelane popolnoma v njegovem slogu. Tone Čokan

ZAPISKI

Iz kronike DS-a. Prihodnja — 7. št. — izide dne 15. sept., ne v juliju; urednik je bil prezrl dosedanji običaj.

Zadovoljstvo, da je DS po enem letu oživel, sta izrazila lista »Mladi borci« (22. in 29. aprila) in »Straža v viharju« (5. maja). — Pišoč o 5. št. DS-a je v »Slovincu« F. J. izrazil željo, naj bi se vsi dosedanji sotrudniki DS-a spet v edinosti zbrali okrog tega ognjišča. T. č. urednik je hvaležen za to besedo; saj tudi on sam prav vsak dan prosi Boga, da bi se to zgodilo.

Prošnja. V nekrologu o pokojnem dr. M. Opeki je podpisani prezrl dva psevdonima rajnkega: tisti »Istina« iz l. 1904 je bil najbrž, »Nikander« l. 1910 (str. 10) pa prav gotovo rajni M. O. Kako prav bi mi bilo prišlo, da sem to vedel! Zato je zdaj želja DS-a, da psevdonime kolikor moči ugotovimo. Ugotovljenih jih je že dokaj, nekaj je še nerazrešenih. Ko bi prvi uredniki še živeli, ne bi bilo težav, a so prvi štirje žal mrtvi. Obračamo se torej naravnost na še živeče sotrudnike, da uredništvu javijo svojo nekdanjo skrivnost, pa tudi na druge prijatelje DS-a, da nam pomagajo reševati te uganke; za vsako rešitev bomo hvaležni. Saj nas je nekoliko sram, s to prošnjo stopiti pred javnost, ker se bodo morda nekateri začudili, češ: »Kaj, še tega ne veste, kdo je bil ta in ta?« Vkljub temu ponavljamo prošnjo: pomagajte nam razrešiti skrivnosti, uganke! V »Kazalo« sodijo prava imena.

Nerazrešeni — vsaj za nas — psevdonimi (in kratice) so tile:

A n o n y m u s: l. 1889 balada »Dvojna svatba« in povest »Nevesta« (se godi na gradu Miramar). **A n d r e j e v K s a v e r i j**: »Rusofil« (šaloigra) 1905; »Zaklad«, narodni igrokaz, 1907. **B r o j à n**: »Naj rože zasadim na grob prerani... (Umrlemu prijatelju H. Petričku), I, II, III (1908). **D a n i č I v o** = **P u g e l j M.?** **D r a g u t i n**: Iz ljubezni. (Povest.) Poštenost in pravica. (Črtica.) 1896. **G a b e r I v a n**: Prav je bilo. (Črtica.) 1898. **G r a d a r I v a n**: Ob smrtni postelji. (Črt.) 1898. **K a n c i j a n**: Ali sem res umrl? (Črt.) 1900. **K r a g u l j e v**: Blatenski padar. (Humoreska.) 1898. **K r a s j a n i n J o s i p**: Črnošolec. 1889. Človeška srca. (Povest.) 1891. **H u d i j e z i k i**. (Črt.) 1891. Zle moči. (Povest.) 1892. **M. I v a n**: Pijančev sin. (Povest.) 1897. **M a r i j a**: Spomin na malo Božo. (Črtica.) 1902. **L i l i j a n a**. (Novela.) 1903. (Zdi se, da je pisatelj bil možki!) **M a r i j a n k a**: Učiteljica. (Črtica.) 1899. **M i l e v o j**: Nade in prevare. (Povest iz umetn. življenja.) 1899. **M i r o v i č**: Za narod. (Povest.) 1900. **M o l e k M a r t i n**: Florijan Skomljan. (Povest.) 1891. **P o d l e s n i k o v**: Pevec. (Črtica.) 1899. **P o s a v s k a**: 10 lir. pesmi v l. 1901 in 1902. **S e l a n I.**: Na vojvodskem prestolu. (Povest.) 1901. = Prelesnik? **S l a v i n C v e t k o**: Lir. pesmi v letih 1901—1904. **S l a v i č I v a n**: Dijakov pokop. (Črtica.) 1897. **S o b j e s l a v**: 5 lir. pesmi. 1908 in 1909. **S o j a n o v K.**: Izza kulis življenja. (Sedem črtic.) 1903. **S r e č k o**: Pred sodiščem. (Črtica.) 1898. **S t r n a d P a v e l**: Štacunar Andrej. (Črtica.) 1898. - t r - : Pečene vrane. (Humoreska.) 1897. **T a t j a n**: Njiva (Črtica.) 1900. **V e k o s l a v**: Kako je učenec mojstra oženil. 1897. **V l a d i m i r**: Rudarske pesmi. 1892. **V r h o v s k i L i p e**: Kamenar. 1897. Roža in trn. 1899. — **Z. J.**: Slava rudarstvu. (Son. venec.) 1906. **Z o f i j a**: Sam. 1898. — **X.**: Junak sedanjega časa. 1891. Urednik.

PREJELI SMO V OCENO

Od Družbe sv. Mohorja, Celje:

T. Potokar, Bolgarske novele.

Fr. Vodnik, Poljske novele.

Milčinski Fr., Ptički brez gnezda. (2. izdaja.)

Mara Husova, Živa plamenica.

Fr. Ks. Lukman, Izbrani spisi sv. Cecilija Cipriana.

Fr. Finžgar, Sedem postnih slik.

Iz Gorice:

Fr. Bevk-U. Urbani, I fuochi di S. Giovanni. Versione dallo sloveno e prefazione di Umberto Urbani. Edizione Le lingue estere — Milano.

Fr. Bevk, Ubogi zlodej. Gorizia. 1937. Unione edit. Goriziana.

Delavska knjižnica, zvezek 3, ZZD (Ljubljana, Čopova ulica 1):

Kauer-Kalan, Bodi luč! Javna izpoved bivšega brezbožnika.

Od Slovenske Matice (knjige za l. 1938):

France Kidrič, Zgodovina slovenskega slovstva od začetkov do Zoisove smrti (5. — zaključni — sešitek).

Miško Kranjec, Kapitanovi. Roman.

Pavle Sedmak, Kaplan Martin Čedermac. Roman.